2002, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ Բ, ԹԻՎ 20 (136)

Քրիստոնյա Հայաստան

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ
ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ,
ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՄԱՄԼՈ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ասորի Ուղղափառ եկեղեցու պետ Մար Իգնատիոս Զաքքա Իվաս Ա պատրիարքն այցելեց Սբ. Էջմիածին

Հոկտեմբերի 18-ին՝ վաղ առավոտյան, Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի հրավերով Հայաստան ժամանեց Անտիոքի եւ Համայն Արեւելքի Ասորի Ուղղափառ քույր եկեղեցու գահակալ Մար Իգնատիոս Զաքքա Իվաս Ա պատրիարքը:

«Զվարթնոց» օդանավակայանում Ասորի եկեղեցու գահակալին եւ նրան ուղեկցող մետրոպոլիտներին Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ կաթողիկոսի գլխավորությամբ դիմավորեցին Տ. Ներսես արք. Պոզապալյանը, Տ. Ոսկան արք. Գալփակյանը, Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնի միջեկեղեցական հարաբերությունների բաժնի պատասխանատու Տ. Եզնիկ եպս. Պետրոսյանը, Արարատյան հայրապետական թեմի առաջնորդական փոխանորդ Տ. Նավասարդ եպս. Կճոյանը, ՀՀ կառավարության ներկայացուցիչներ, Հայաստանում Սիրիայի գործերի ժամանակավոր հավատարմատար Ֆայեզ Աբսին:

Հետմիջօրեին բարիգալստյան արարողություն տեղի ունեցավ Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնում: Մայր տաճարում՝ Իջման Սբ. Սեղանի առջեւ, երկու հայրապետները աղոթք բարձրացրին առ Աստված եւ ապա փոխանակեցին ողջույնի խոսքեր:

«Մեր ժողովուրդների եղբայրությունը հազարամյակների պատմություն ունի... Այդ եղբայրությունը նվիրագործվեց, երբ մեր երկու ժողովուրդները ընդունեցին Քրիստոսի Ավետարանի լույսը: Այդ դարավոր եղբայրությունը եղավ գրավականը, որպեսզի պատմության ընթացքին՝ ի Քրիստոս պահենք ու պահպանենք նույն հավատքը, նույն դավանությունը: Պատմության մեջ բազում փորձությունների միջով ենք անցել միասին: Հալածվել, հաճախ նաեւ նահատակվել մեր հավատքի համար: Սակայն Աստծո զորավոր Աջը պահել ու պահպանել է մեզ...

Սիրեցյալ եղբայր ի Քրիստոս, Մենք հավատում ենք, որ նոր հազարամյակում մեր եղբայրությունը պիտի բարի արդյունավորում ունենա: Ասորի Ուղղափառ եկեղեցին եւ Հայ Առաքելական եկեղեցին, որպես Քրիստոսի հնագույն եկեղեցիներ, միասնաբար պիտի կարողանան իրենց խոսքը հնչեցնել եւ քրիստոնյա աշխարհի մեջ իրենց դերակատարությունը ստանձնել՝ ապահովելով մարդկության խաղաղ ու բարօր կյանքի մի նոր շրջան», - բարի գալուստ մաղթելով պատրիարքին՝ ասաց Ամենայն Հայոց Հայրապետը՝ ուրախությամբ փաստելով նաեւ աստվածմերձության խորհրդային տարիներից հետո հայ հոգեւոր վերազարթոնքի մասին:

Իր հերթին Ասորի Ուղղափառ եկեղեցու գահակալը շնորհակալություն հայտնեց ջերմ ընդունելության համար: *«Գոհունակություն ենք հայտնում Աստծուն այս օրհնյալ հողի գոյության համար եւ հպարտ ենք այս ժողովրդով... Աղոթում ենք Աստծուն, որպեսզի հայ եւ ասորի ժողովուրդները, հետեւելով իրենց հայրերի դավանանքին, պահպանեն իրենց հավատքը»,* - ասաց Նորին Սրբություն Զաքքա պատրիարքը:

Սա պատրիարքի երկրորդ այցն է Հայաստան: Օգտվելով առիթից՝ պատրիարքն անձամբ իր շնորհավորանքը հայտնեց Հայոց Հայրապետին՝ Հայաստանում քրիստոնեությունը պետական կրոն հռչակելու 1700-ամյա հոբելյանի, ինչպես նաեւ Վեհափառ Հայրապետի ընտրության առիթով:

Բարիգալստյան արարողությունից հետո երկու հայրապետները եկեղեցական թափորի ուղեկցությամբ շարժվեցին դեպի Վեհարան:

Հոկտեմբերի 18-ին Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը եւ Անտիոքի եւ Համայն Արեւելքի Ասորի Ուղղափառ քույր եկեղեցու գահակալ Մար Իգնատիոս Զաքքա Իվաս Ա պատրիարքը եպիսկոպոսաց դասի ուղեկցությամբ այցելեցին Ծիծեռնակաբերդ՝ իրենց խոնարհումը բերելու Հայոց մեծ եղեռնի զոհերի հիշատակին:

Երկու հայրապետները ծաղկեպսակներ դրեցին եղեռնի զոհերի հուշահամալիրին: Կատարվեց հոգեհանգստյան արարողություն:

Հովվապետերն այցելեցին նաեւ հուշահամալիրին կից գործող Ցեղասպանության թանգարան:

Հոկտեմբերի 19-ին Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն ու Զաքքա Ա-ն, իրենց ուղեկցող բարձրաստիճան հոգեւորականների հետ, ուխտի այցելություն կատարեցին Խոր Վիրապի վանք, ուր, Սբ. Գրիգոր Լուսավորչի Տանջանաց վիրապի վրա կառուցված եկեղեցում կատարեցին համատեղ աղոթքի արարողություն: Ապա Իգնատիոս պատրիարքը Գարեգին Ա Վեհափառի հրավերով այցելեց Արարատի մարզի Դիմիտրով գյուղը՝ ասորական եկեղեցի, ուր պատրիարքն իր օրհնությունը տվեց ասորի հավատացյալներին:

Օրվա երկրորդ կեսին երկու հովվապետերը մեկնեցին Սբ. Գեղարդավանք, որտեղ շքախմբին դիմավորեց եւ ողջույնի խոսք ասաց վանահայր հոգեշնորհ Տ. Ներսեհ աբղ. Խալաթյանը: Գարեգին Բ կաթողիկոսը, հավաքված հավատացյալներին ներկայացնելով Զաքքա պատրիարքին, ասաց. *«Եկել ենք եղբայրական մեր ուխտը նորոգելու եւ գոհություն առ Աստված բարձրացնելու, որ պահում եւ պահպանում է մեր երկու ժողովուրդներին՝ բոլոր փորձությունների միջով առաջնորդելով դեպի իրենց նոր կյանքի գեղեցիկ հորիզոնները»:*

Պատասխան խոսքում Զաքքա Ա պատրիարքն ասաց. *«1982 թվից ի վեր այս սրբավայրն այցելելու երկրորդ անգամը լինելով՝ ուրախ եմ տեսնել, որ Հայ Առաքելական եկեղեցին, իր գլուխ ունենալով Գարեգին Բ Վեհափառին, ոչ միայն պատմական եկեղեցի է, այլ նաեւ ապրող, կենդանի եկեղեցի է, եւ այստեղ ներկա ժողովուրդը ներկայացնում է այդ եկեղեցին»:*

Սբ. Գեղարդի վանքի Ավագ խորանի առջեւ համատեղ աղոթքի արարողությունից հետո երկու հայրապետներն ունկնդրեցին Վանքի երգչախմբի պատրաստած գեղարվեստական հայտագիրը:

Հոկտեմբերի 20-ին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Մայր տաճարում, ներկայությամբ երկու հայրապետների, հանդիսավոր Ս. Պատարագ մատուցվեց: Պատարագիչն էր Իրաքի հայոց թեմի առաջնորդ գերաշնորհ Տ. Ավագ արք. Ասատուրյանը:

Հընթացս Ս. Պատարագի երկու քույր եկեղեցիների գահակալներն իրենց օրհնությունն ու հայրական պատգամները փոխանցեցին հավատացյալներին: *«Քրիստոնեական եկեղեցիների եղբայրական միությունը պիտի օգնի մեզ հավատի մեր վկայությունը բերելու մարդկանց, հաստատելու հույսի եւ սիրո մեջ, որպեսզի աստվածճանաչողությունը լուսավորի կյանքի իմաստը եւ պայմանավորի եւ առաջնորդի նրա ընթացքը: Փառք Տիրոջը, որ քրիստոսաէջ այս սուրբ տաճարում միասին աղոթում ենք վասն աշխարհի խաղաղության եւ մեր ժողովուրդների բարօրության ու հավատավոր անսայթաք կյանքի»,* - ասաց Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն իր խոսքում:

Շարունակությունը էջ 2

Սկիզբը էջ 1

Ի պատասխան Զաքքա Ա պատրիարքը նախ գոհություն հայտնեց Աստծուն, որ կրկին առիթ ընձեռվեց իրեն լինելու այս օրհնաբեր երկրում՝ ստանալով համայն հայության հոգեւոր կենտրոն Ս. Էջմիածնի օրհնությունը, ուր Ս. Գրիգոր Լուսավորչի տեսիլքով Աստվածորդին իջավ՝ հաստատելով Մայր տաճարի կառուցման վայրը: *«Տեսանք հայ ժողովրդի սերը Հիսուս Քրիստոսի հանդեպ: Մեր երկու եղբայր ժողովուրդները դարեր շարունակ Տիրոջ գոհասեղանին են բերել իրենց սուրբ արյունը՝ հանուն ուղղափառ հավատքի պահպանման»:*

Երեկոյան Մար Իգնատիոս Զաքքա Իվաս Ա պատրիարքը եւ պատվիրակության անդամները երջանկահիշատակ Վազգեն Ա Հայրապետի շիրիմի մոտ աղոթեցին Հայրապետի հոգու հանգստության համար: Ամենայն Հայոց Վազգեն Ա կաթողիկոսի հրավերով էր, որ Մար Իգնատիոս Զաքքա Իվաս Ա պատրիարքը 1982 թ. առաջին անգամ այցելել էր Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին:

Այնուհետեւ Վեհարանում տեղի ունեցավ Հայաստանի թեմակալ առաջնորդների եւ վանաբնակ սրբազան հայրերի հանդիպումը Անտիոքի եւ Համայն Արեւելքի Ասորի Ուղղափառ եկեղեցու պատվիրակության հետ:

Հոկտեմբերի 21-ին Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին եւ Անտիոքի եւ Համայն Արեւելքի Ասորի Ուղղափառ եկեղեցու պատրիարքին, բարձրաստիճան հոգեւոր դասի ուղեկցությամբ, հյուրընկալեցին Նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանն ու Ազգային ժողովի Նախագահ Արմեն Խաչատրյանը: Հանդիպումներում կարեւորվեցին եկեղեցիների հովվապետերի ու հոգեւորականության փոխադարձ այցելությունները, եկեղեցի-պետություն հարաբերությունները եւ դարեր շարունակ, հոգեւորի հետ միասին, ազգի աշխարհիկ իշխանությունների դերն ստանձնած Հայ եկեղեցու նկատմամբ արդեն պետության հոգածությունը:

Ապա հայրապետներն ու նրանց ուղեկցող հոգեւոր դասն այցելեցին Երեւանի Սբ. Գրիգոր Լուսավորիչ Մայր եկեղեցի: Երկու հայրապետների շքախմբում էին Հայ եւ Ասորի եկեղեցիների բարձրաստիճան հոգեւորականներ, որոնց ուղեկցությամբ երկու գահակալները Հրաշափառի երգեցողության ներքո մուտք գործեցին եկեղեցի՝ իրենց օրհնությունն ու պատգամը փոխանցելու ներկա ժողովրդին:

Հայոց Հայրապետը, հավատացյալ բազմությանը ներկայացնելով քույր եկեղեցու գահակալին, մասնավորապես նշեց. *«Սիրիական Ասորական Ուղղափառ եկեղեցու հետ 2000 տարիներ պաշտպանել ենք նույն հավատքը՝ հաճախ մարտիրոսանալով, հաճախ նահատակվելով մեր Տիրոջ՝ Հիսուս Քրիստոսի սիրույն համար: Այսօր առանձնակի բերկրանք ենք ապրում, որ 2000-ամյակ հետո մեր եկեղեցիները կրկին կապված են եղբայրական ջերմ սիրով, որ դրսեւորվում է ոչ միայն եկեղեցականաց մակարդակների վրա, այլ նաեւ մեր ժողովրդի հավատավոր զավակաց մեջ»:*

Ասորի պատրիարքը, տեսնելով նորակառույց եկեղեցին, իր ուրախությունն ու գոհունակությունը հայտնեց: *«Գոհություն ենք հայտնում Աստծուն, որ աջակից է մեր սիրեցյալ եղբորը: Հպարտ ենք Հայաստանյայց Առաքելական քույր եկեղեցով՝ գլխավորությամբ Գարեգին Բ կաթողիկոսի»*,- ասաց Նորին Սրբություն Զաքքա պատրիարքը:

Երեքշաբթի՝ հոկտեմբերի 22-ին, հայրապետները, երկու եկեղեցիների բարձրաստիճան հոգեւորականների ուղեկցությամբ, այցելեցին Սեւանի Վազգենյան հոգեւոր դպրանոց: Վանական համալիրի մոտ հյուրերին ողջունեց եւ դիմավորեց դպրանոցի տեսուչ Տ. Բագրատ վրդ. Գալստյանը:

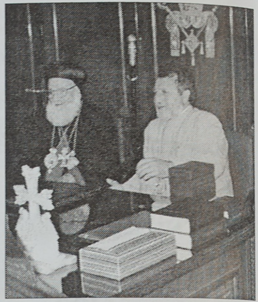

Հայաստան այցի վերջին օրը Զաքքա պատրիարքը Վեհափառ Հայրապետի ուղեկցությամբ շրջեց վանական համալիրի տարածքում: Վեհափառ Հայրապետը Զաքքա պատրիարքին ներկայացրեց հոգեւորականներին, դասախոսական կազմին եւ ճեմարանականներին: Տ. Բագրատ վրդ. Գալստյանը համառոտ ներկայացրեց Սեւանի հնադարյա վանքի եւ 1990 թ. դպրանոցի հիմնադրման պատմությունը:

Ճեմարանի սաների համերգից հետո Զաքքա պատրիարքն իր ուղերձը հղեց ուսանողությանը:

Սեւանի Վազգենյան հոգեւոր դպրանոց այցելությունից հետո երկու հայրապետները վերադարձան Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին՝ հրաժեշտի ճաշկերույթի: Հոկտեմբերի 22-ի երեկոյան, ավարտելով պաշտոնական այցը Սբ. Էջմիածին, Զաքքա պատրիարքը վերադարձավ Սիրիա:

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի հանդիպումը Նիկոլայ Ռիժկովի գլխավորած պատվիրակության հետ

Հոկտեմբերի 16-ին Ամենայն Հայոց Հայրապետն ընդունեց ՌԴ Պետդումայի «Հայաստան-Ռուսաստան» պատգամավորական խմբի նախագահի, Պետդումայի հայ-ռուսական միջխորհրդարանական համագործակցության հանձնաժողովի համանախագահի Նիկոլայ Ռիժկովի գլխավորած պատվիրակությանը՝ ՀՀ ԱԺ փոխնախագահի Գագիկ Ասլանյանի ուղեկցությամբ:

Նորին Սրբությունը, գոհունակություն հայտնելով հայ-ռուսական բարեկամության առնչությամբ, բարձր գնահատեց խորհրդարանականների եւ մասնավորապես պրն. Ռիժկովի դերը այդ բարեկամության ամրապնդման գործում: Վեհափառ Հայրապետը կարեւոր նկատեց նաեւ ռուսական ռեգիոնների հետ Հայաստանի տնտեսական մերձեցման ուղղությամբ պատգամավորական խմբի աշխատանքը:

«Մեր բարեկամությունը ձգվում է դեպի պատմության խորքեր, եւ հնարավոր չէ ոչնչացնել այն, ինչ հաստատվել է դարերի ընթացքում»,- ի պատասխան Վեհափառ Հայրապետի՝ ասաց պրն. Ռիժկովը: Նշվեց նաեւ, որ այսօր ռուսահայ համայնքն ամենամեծն է աշխարհում, ինչը եւս բարեկամության ակնառու վկայություն է:

Գարեգին Բ կաթողիկոսն ընդունեց Սիրիայի Արաբական Հանրապետության գործերի ժամանակավոր հավատարմատար Ֆայեզ Աբսիին

Հոկտեմբերի 16-ին Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն ընդունեց Հայաստանում Սիրիայի Արաբական Հանրապետության գործերի ժամանակավոր հավատարմատար Ֆայեզ Աբսիին:

Հայոց Հայրապետը, ողջունելով պրն. Աբսիի անդրանիկ այցը, նշեց, որ հայ ժողովուրդը երախտագիտությամբ է հիշում այն ջերմ վերաբերմունքը, որով ընդունվել են Հայոց մեծ եղեռնից մազապուրծ հայորդիք Սիրիո հյուրընկալ հողում: Վեհափառ Հայրապետը գոհունակությամբ փաստեց նաեւ, որ այսօր սիրիահայ համայնքն ապրում է իր ազգային-հոգեւոր կյանքով, ինչի ականատեսն է եղել անցած տարի Դեր Զոր կատարած այցի ընթացքում:

Իր հերթին պրն. Աբսին նշեց, որ Սիրիայում հայերն այլեւս հյուրեր չեն եւ դարձել են հասարակության կարեւոր մասնիկ:

Հանդիպման ավարտին, հրաժեշտ տալով հյուրին, Վեհափառ Հայրապետը բարի առաքելություն եւ արգասաբեր աշխատանք մաղթեց նրան:

Հանդիպմանը ներկա էր Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնի միջեկեղեցական հարաբերությունների բաժնի պատասխանատու Տ. Եզնիկ եպս. Պետրոսյանը:

Գարեգին Բ կաթողիկոսն ընդունեց Ռուսաստանի Պետդումայի փոխխոսնակ Իրինա Խակամադային

Հոկտեմբերի 16-ին Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն ընդունեց Ռուսաստանի Պետդումայի փոխխոսնակ Իրինա Խակամադային:

Հանդիպման ընթացքում խոսվեց հայ-ռուսական բարեկամության եւ այդ գործում Հայ եւ Ռուս եկեղեցիների կարեւոր դերի մասին:

Վեհափառ Հայրապետն ու տիկ. Խակամադան անդրադարձան նաեւ ժամանակակից աշխարհում տեղ գտած ազգամիջյան խնդիրներին եւ այն ուղիներին, որոնցով կարելի է հասնել այդ խնդիրների լուծմանն ու աշխարհում վերջնական խաղաղության հաստատմանը:

«Եկեղեցին խաղաղության քարոզիչ է, ինչպես նաեւ ազատության պաշտպան: Բայց երբեմն, որքան էլ ցավալի է, մարդիկ ստիպված են զենք բարձրացնել հանուն ազատության, աստվածատուր շնորհների պահպանման եւ ընդդեմ չարի»,- ասաց Վեհափառ Հայրապետը: Նորին Սրբությունը համոզմունք հայտնեց, որ աշխարհում կատարվող յուրաքանչյուր չարիք հետեւանք է մարդկության՝ Աստծուց հեռացման եւ հասարակական կյանքում բարոյական արժեքների անկման: *«Հեշտ չէ Քրիստոսի Ավետարանի պատգամները կենդանի դարձնել եւ ապրել այդ արժեքներով: Սակայն մենք լավատես ենք»*,- եզրափակեց Նորին Սրբությունը:

Հանդիպման ավարտին Պետդումայի փոխխոսնակը շնորհակալություն հայտնեց ընդունելության համար: *«Այստեղից ես հեռանում եմ հավատով»*,- ասաց տիկ. Խակամադան:

Գարեգին Բ կաթողիկոսն ընդունեց Հարավսլավիայի դեսպանին

Հոկտեմբերի 17-ին Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն ընդունեց Հայաստանում Հարավսլավիայի Դաշնային Հանրապետության արտակարգ եւ լիազոր դեսպան Դուշան Բատակովիչին (նստավայրը՝ Աթենք):

Վեհափառ Հայրապետը ողջունեց երկու երկրների միջեւ ստեղծված դիվանագիտական կապերը՝ համոզմունք հայտնելով, որ առաջին դեսպանի առաքելությունն արգասաբեր կդառնա հայ-հարավսլավական տնտեսական եւ մշակութային կապերի զարգացման համար:

Զրույցի ընթացքում Նորին Սրբությունը դեսպանին համառոտ ներկայացրեց Հայ եկեղեցու եւ Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնի պատմությունը եւ ներկայիս գործունեությունը, ուրախությամբ նշեց անցած տարի Սերբիայի Ուղղափառ եկեղեցու պատվիրակների մասնակցությունը Հայաստանում քրիստոնեությունը պետական կրոն հռչակելու 1700-ամյա հոբելյանական հանդիսություններին: Իր հերթին պրն. Բատակովիչն անդրադարձավ իր երկրի կրոնական եւ ներքին կյանքին: Նորանշանակ դեսպանն իր մտածումներն արտահայտեց երկու եկեղեցիների միջոցով հայ-հարավսլավական մշակութային կապերի ամրապնդման առնչությամբ:

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը ուրախության գիր է առաքել Մոսկվայի եւ Համայն Ռուսիո պատրիարք Ալեքսի Բ-ին

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը ուրախության գիր է առաքել Մոսկվայի եւ Համայն Ռուսիո պատրիարք Ալեքսի Բ-ին՝ Ռուսաստանի Դաշնության մայրաքաղաքում ահաբեկիչների կողմից Մոսկվայի մշակույթի տան գրավման եւ հարյուրավոր անձերի պատանդ վերցնելու առնչությամբ: Նամակում Նորին Սրբությունը, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի անունից, իր ցավն ու վրդովմունքն է հայտնել ահաբեկիչների իրականացրած բռնարարքի վերաբերյալ:

Հայոց Հայրապետի ուղերձում ի մասնավորի նշվում է.

«Ահաբեկչություններն ու բռնարարքները չեն մարդկության ապագան: Խաղաղ ու ստեղծագործ համակեցությամբ միայն ժողովուրդները պիտի կառուցեն իրենց կյանքը՝ նպաստելով աշխարհում համերաշխության ամրապնդմանն ու զորացմանը եւ սիրո ու բարու հաղթանակին:

Խաղաղասեր ողջ մարդկության հետ մեր եկեղեցին դատապարտում է ահաբեկչության նմանատիպ ցանկացած դրսեւորում՝ ուղղված մարդկության դեմ»:

Վեհափառ Հայրապետը նաեւ աղոթք է մատուցում Բարձրյալին, որպեսզի երկնավոր Տերը համբերություն եւ հոգու ամրություն պարգեւի Նորին Սրբություն Ալեքսի Բ պատրիարքին, պատանդներին ու նրանց հարազատներին եւ ռուս հավատավոր ողջ ժողովրդին՝ հաղթահարելու բռնարարքի ծանր փորձությունը:

Գարեգին Բ կաթողիկոսն ընդունեց Կլամարի քաղաքապետին

Հոկտեմբերի 25-ին Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն ընդունեց Կլամարի քաղաքագլուխ Ֆիլիպ Կաստենբախին:

Քաղաքապետի այցի նպատակն էր լինել Հայաստանի մի քանի քաղաքներում, որոնցից մեկի հետ եւ ֆրանսիական Կլամարը կդառնա քույր քաղաք: Ինչպես տեղեկացրեց քաղաքապետը, փոքրիկ Կլամարի բնակչության 10%-ը հայեր են, իսկ վերջերս քաղաքում կառուցվել է 1915 թ. հայոց ցեղասպանության հրապարակ:

Վեհափառ Հայրապետը, ուրախություն հայտնելով հայ-ֆրանսիական բարեկամական կապերի առնչությամբ, նշեց, որ ազգերի միջեւ բարեկամությունն առավել անհրաժեշտ է դարձել փոթորկալից իրադարձություններով լի արդի աշխարհին, եւ որ միայն բարեկամության միասնական ոգով կարելի է դիմագրավել մարդկությանը սպառնացող մարտահրավերներին:

Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնում կատարվեց հոգեհանգստյան արարողություն

Հոկտեմբերի 27-ին, Սբ. Խաչի գյուտի տոնի առիթով, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում մատուցվեց Ս. Պատարագ:

Հավարտ Պատարագի՝ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի հանդիսապետությամբ եւ Մայր Աթոռի միաբանության մասնակցությամբ տեղի ունեցավ հոգեհանգստյան արարողություն՝ ի հիշատակ 1999 թ. հոկտեմբերի 27-ին ՀՀ Ազգային ժողովում կատարված ոճրագործության նահատակների՝ ԱԺ նախագահ Կարեն Դեմիրճյանի, վարչապետ Վազգեն Սարգսյանի, Յուրի Բախշյանի, Ռուբեն Միրոյանի, Հենրիկ Աբրահամյանի, Արմենակ Արմենակյանի, Միքայել Քոթանյանի, Լեոնարդ Պետրոսյանի, ինչպես նաեւ օրեր առաջ Ռուսաստանի Դաշնության մայրաքաղաք Մոսկվայի մշակույթի տանը կատարված սոսկալի ահաբեկչության զոհերի:

Եկեղեցականների դասն աղոթք բարձրացրեց առ Աստված, որպեսզի Տերը խաղաղության եւ լույսի ներքո պահի զոհերի հոգիները՝ երկնային օրհնություն շնորհելով նրանց շիրիմներին:

Գարեգին Բ կաթողիկոսն ընդունեց Հնդկաստանի դեսպանին

Հոկտեմբերի 28-ին Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն ընդունեց Հայաստանում Հնդկաստանի Հանրապետության նորանշանակ արտակարգ եւ լիազոր դեսպան Դիպակ Վոհրային:

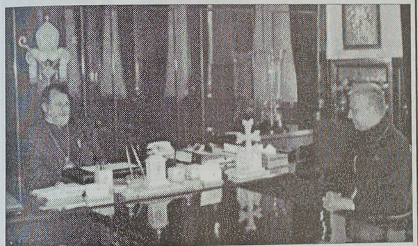

Վեհափառ Հայրապետը ողջունեց պրն. Վոհրայի այցը Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածին եւ համոզմունք հայտնեց, որ նորանշանակ դեսպանը նույն ջերմեռանդությամբ շարունակելու է իր նախորդի աշխատանքը՝ նպաստելով հայ-հնդկական կապերի զարգացմանը:

Զրույցի ընթացքում Վեհափառ Հայրապետն ու պրն. դեսպանն անդրադարձան հայ-հնդկական պատմական առնչություններին: Նորին Սրբությունը մասնավոր իր ուրախությունը հայտնեց, որ այսօր էլ Կալկաթայում շարունակում է գործել հայոց Մարդասիրաց ճեմարանը, ուր կրթվում են մոտ 100 հայորդիք: Իր հերթին պրն. Վոհրան Վեհափառ Հայրապետին ներկայացրեց երկու երկրների միջեւ առկա ներկայիս տնտեսական եւ մշակութային կապերը:

Հանդիպման ավարտին Հայոց Հայրապետը բարի եւ արգասաբեր առաքելություն մաղթեց նորանշանակ դեսպանին:

Գարեգին Բ կաթողիկոսն ընդունեց Լեհաստանի Սենատի նախագահ Լոնգին Պաստուշիակին

Հոկտեմբերի 28-ին Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն ընդունեց Հայաստանում պաշտոնական այցով գտնվող Լեհաստանի Հանրապետության Սենատի նախագահ Լոնգին Պաստուշիակին՝ Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի նախագահ Արմեն Խաչատրյանի ընկերակցությամբ:

Վեհափառ Հայրապետը, ողջունելով պատվարժան հյուրին, ուրախություն հայտնեց երկու երկրների միջեւ զարգացող կապերի առնչությամբ:

Նորին Սրբությունն առանձնակի կարեւորեց ժողովուրդների բարեկամությունը եւ համոզմունք հայտնեց, որ յուրաքանչյուր ազգամիջյան խնդիր իր լուծումը կարող է գտնել միայն սիրո ու փոխհասկացողության մթնոլորտում:

Շնորհակալություն հայտնելով ընդունելության համար՝ պրն. Պաստուշիակը կարեւոր նկատեց եկեղեցու դերը ժողովուրդների միջեւ բարեկամության հաստատման գործում՝ միաժամանակ բարձր գնահատելով նաեւ Հայ եկեղեցու էկումենիկ ոգին:

Զրույցի ընթացքում անդրադարձ եղավ անցած տարի Հայաստանում քրիստոնեությունը պետական կրոն հռչակելու 1700-ամյա հոբելյանի առիթով Հռոմի Կաթոլիկ եկեղեցու պետ Հովհաննես Պողոս Բ պապի Հայաստան կատարած այցին:

Հյուրերի խնդրանքով Նորին Սրբությունը ներկայացրեց Հայ եկեղեցու ներկայիս գործունեությունը, անդրադարձավ եկեղեցի-պետություն հարաբերություններին:

«ԵՐԿԻՒՂԻՒ ԵՒ ՀԱՒԱՏՈՎ ՅԱՌԱՋ ՄԱՏԻՔ ԵՒ ՍՐԲՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՂՈՐԴԵՑԱՐՈՒՔ»

Տ. Աստղիկ քհն. Կարապետյանի անդրանիկ քարոզը՝ խոսված Երեւանի ս. Գրիգոր Լուսավորիչ մայր եկեղեցում 2002 թ. հոկտեմբերի 13-ին

Սկիզբը՝ նախորդ համարում

Այո՛, կարո՛ղ ենք, քանի որ Տեր Աստված մեղավորի մահը չի ուզում, այլ նրա դարձն իր չար ճանապարհից ու ապրելը: Այո՛, թեպետ մեղավոր ենք, բայց կարող ենք հաղորդվել, եւ ահա թե ինչպես. երբ մեր միտքը վկայում է մեր պատրաստ լինելու մասին, ահա այդ ժամանակ է, որ սուրբ Հաղորդությունն ընդունելն Աստծո կամքի համաձայն է, քանի որ, ինչպես վկայում եւ ուսուցանում է Պողոս առաքյալը, ընդունելին եւ Բարձրյալի կամքին համաձայնը մտքի վկայությունն են՝ «վկայութիւն մտաց» (Բ Կորնթ. Ա 12): Իսկ որո՞նք են մտքի վկայությունները արժանապես պատրաստվածության. նախ եւ առաջ հարկ է քննել անձը, անկեղծորեն զղջալ գործած մեղքերի համար եւ ապա, Տիրոջ պաշտոնյայի՝ ձեռնադրված ու օծված քահանայի առջեւ կատարված խոստովանությամբ, սրբվել մեղքերից. երկրորդ՝ պետք է աներկբա հավատալ, ունենալ հավատքի խոստովանություն առ այն, որ Սուրբ Պատարագի ընթացքում քրիստոնյաներին բաշխվում են ոչ թե սովորական հաց ու գինի, այլ մեր Տեր եւ Փրկիչ Հիսուս Քրիստոսի ճշմարիտ Մարմինն ու Արյունը: Երրորդ՝ ով որ պատրաստվում է ճաշակելու հոգեւոր սեղանից, պետք է քաղցած լինի ոչ միայն մարմնով, այլեւ, ու մանավանդ, ինչպես վկայում է Սուրբ Գրիգոր Տաթեւացին, հոգով. երբ որեւէ մեկը քաղցում է հոգեպես, այն ժամանակ այդպիսին, աստվածային ողորմությամբ, հորդորվում է կատարել մտքի քննություն, որպեսզի գիտակցի ամենայն բարություններից, երկնավոր շնորհներից ու բարի գործերից իր թափուր լինելը, եւ քաղցած հոգով փափագի դալար վայրերն ու հանդարտ ջրերը, այսինքն՝ հոգու քաղցը հագեցնող ամենայն քաղցրություններով լի տերունի Մարմինն ու Արյունը: Չորրորդ՝ ով փափագում է մոտենալ սուրբ Հաղորդությանը, նաեւ հանձնառություն պետք է ունենա այլեւս նախահաղորդական մեղավոր ընթացքով չընթանալու համար: Այլ հարկ է, որ սուրբ Հաղորդությունից հետո, այդ անձը նոր կյանքով ապրելու վճռականությամբ համակվի, որպեսզի չնմանվի ջուր խմելու գնացող այն օձին, որը, ինչպես գրում է սուրբ Գրիգոր Տաթեւացին, հեղում է իր թույնը քարի վրա եւ երբ խմում է ջուրը, դարձյալ ընդունում է թույնը: Այսպես են վարվում նաեւ նրանք, ովքեր կամենում են ըմպել կենդանի աղբյուրից, այսինքն՝ Տիրոջ Մարմինն ու Արյունը ճաշակել, քանի որ նախքան հաղորդությունը թափում են իրենցից մեղաց թույնը, իսկ հաղորդությունից հետո դարձյալ իրենք իրենց թունավորում են նույն մեղքերով:

Ահավասիկ, Քրիստոսին փափագո՛ղ մարդիկ, երբ անձի քննությունից հետո մեր միտքը, հիմնվելով վերոհիշյալ պարագաների վրա, կվկայի մեր արժանապես պատրաստվածության մասին, ահա այն ժամանակ է, որ մենք հարաբերականորեն արժանի կլինենք տեսնելու Աստծո Գառանը, համ-

բուրելու Նրան, վերցնելու եւ ճաշակելու Նրա սուրբ, կենդանի ու կենդանարար Մարմինն ու Արյունը, որով եւ կլուսավորվենք Սուրբ Հոգով եւ աստվածային շնորհներով պայծառանալով ու զորանալով՝ առաքինական գործերով օրեցօր առաջ կընթանանք սրբության ու կատարելության ճանապարհով, որի վերջավորությունը գտնվում է Երկնքի արքայությունում:

Ո՞վ զավակներ Առաքելական մեր Մայր եկեղեցու, թող հայտնի լինի ձեզ, որ արժանավորապես Հաղորդությամբ ոչ միայն քավություն ու թողություն է տրվում մեր մեղքերին, ոչ միայն զորանում ենք աստվածային ու երկնային շնորհներով, այլեւ խորհրդաբար միանում ենք Տեր Աստծուն, ինչպես նաեւ միմյանց, եւ այդպես է կայանում Քրիստոսի խորհրդական Մարմին Սուրբ եկեղեցու միությունը: Ինչպես տեսնում եք, արժանավորապես պատրաստվածությունը սուրբ Հաղորդության կենսական անհրաժեշտություն է, էական ու կարեւոր է: Ուրեմն, նորից ու նորից քննենք մեր անձերն ամենայն արդարությամբ ու անաչառությամբ, որպեսզի ճանաչելով ինքներս մեզ՝ ի զորու լինենք վճռելու՝ կարո՞ղ ենք հաղորդվել, թե՞ ոչ: Մեր հանդուգն ու անարժան հաղորդությամբ պատճառ չդառնանք ո՛չ մեր անձերի դատապարտության, ո՛չ էլ մեր եկեղեցու մասնատվածության: Եվ այսպես, եթե այժմ մեր մեջ կան այնպիսիներ, ովքեր երկմտում են, ովքեր հանձնառու չեն սուրբ Հաղորդությունից հետո նոր կյանքով ապրելու, թող որ այդպիսիները չմոտենան ահավոր խորհրդին, այլ խոնարհությամբ աղոթք անեն, արտասուք հեղեն եւ խոստովանությամբ սրբվեն իրենց մեղքերից, որպեսզի առաջիկայում, Աստծո կամոք, հոգեւոր ուրախությամբ եւ հոգու սովալլուկ քաղցով, երկյուղով ու հավատքով մոտենան եւ սրբությամբ ու արժանավորապես ճաշակեն Տիրոջ Մարմինն ու Արյունը:

Աղոթեցեք նաեւ ինձ համար, սիրելիներ ի Քրիստոս, որպեսզի Տերն Իր ամենահաղթ Սուրբ Խաչի զորությամբ մարմինս, հոգիս, միտքս ու սիրտս զերծ պահի ամենայն աղտեղությունից, քանի որ եղկելի անձս ոչ միայն հաղորդվում է, այլեւ մեղսագործ ձեռքերով շոշափում է Տիրոջ Մարմինն ու Արյունը: Աղոթեցեք եւ խնդրեցեք Երկնավոր Թագավորին, որպեսզի զորացնի ինձ եւ սուրբ պահի ամենայն ժամ...

Արդ, Սուրբ Ավազանով լուսավորված եղբայրներ եւ քույրեր, ջանանք, որքան հնարավոր է, առօրյա մեր կյանքում կենցաղավարել այնպես, որ մեր հոգին, մեր միտքը, մեր սիրտը եւ մեր մարմինը չպղծենք մեղքով: Ընթանանք հոգով եւ պտղաբերենք հոգու պտուղներով, քանի որ հոգով ընթանալու եւ սուրբ կյանքով ապրելու համար Տիրոջից մեզ տրված շնորհներ ունենք, այսինքն՝ ունենք զորություն եւ կարողություն, հարկավոր է միայն ու միայն մեր կամեցողությունը եւ ձգտումը դեպի սրբություն ու կատարելություն: Անհրաժեշտ է, որ մենք հրաժարվենք մեր կամքից եւ ամենայն անկեղծությամբ ու հաստատակամությամբ Տիրոջն ասենք «Եղիցի կամք Քո»: Թող Քո կամքը լինի, Տե՛ր, քանի որ Դու ես մեր կենդանությունը, Դու ես մեր հույսը, Դու ես մեր պարծանքը, Դու ես մեր ուրախությունն ու երջանկությունը, «եւ Քեզ միայնոյ վայել է փառք, պատիւ եւ իշխանութիւն այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն»....

Շնորհք, սէր եւ աստուածային արբարար զօրութիւնն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ եղիցի ընդ ձեզ եւ ընդ ամենեսեան. ամէն:

Գարեգին Բ Կաթողիկոսի ձեռամբ օծվեցին Արտաշատի առաջին եկեղեցու հիմքերը

Հոկտեմբերի 29-ին Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հոգեւոր դասի ուղեկցությամբ մեկնեց Արտաշատ՝ կատարելու քաղաքի նոր կառուցվելիք եկեղեցու հիմնօրհնեքի արարողությունը: Սրբազան արարողությանն իր մասնակցությունն էր բերել ՀՀ նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանը:

Արտաշատցիները Վեհափառ Հայրապետին դիմավորեցին աղ ու հացով: Այստեղ էին նաեւ Արարատյան Հայրապետական Թեմի առաջնորդական փոխանորդ Տ. Նավասարդ եպս. Կճոյանը՝ թեմի հոգեւոր դասի հետ, ՀՀ տարածքային կառավարման եւ ենթակառուցվածքների գործունեությունը համակարգող նախարար Հովիկ Աբրահամյանը, Արարատի մարզպետը, Արտաշատի քաղաքապետը, բարձրաստիճան այլ պաշտոնյաներ:

Արտաշատ քաղաքի առաջին այս եկեղեցին, որ կրելու է Սբ. Հովհաննես առաքյալի անունը, կառուցվում է նախարար Հովիկ Աբրահամյանի նախաձեռնությամբ ու հովանավորությամբ: Այն իր ճարտարապետական կառուցվածքով խաչաձեւ է, ունենալու է մեկ գմբեթ, զանգակատուն եւ կարող է տեղավորել շուրջ 500 հավատացյալ: Եկեղեցու շինությունը նախատեսված է ավարտել 2 տարի հետո:

Ձեռամբ Վեհափառ Հայրապետի օծվեցին եկեղեցու 16 վեմ քարերը, որոնք տեղադրվեցին նորակառույց եկեղեցու հիմքում՝ կոչվելով 12 առաքյալների, 4 ավետարանիչների եւ Գրիգոր Լուսավորչի ու Հովհաննես Մկրտչի անուններով: Թադեոս առաքյալի անվամբ վեմ քարը տեղադրեց ՀՀ նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանը:

Շնորհավորելով ու հայրապետական իր օրհնությունը փոխանցելով Արտաշատի բնակիչներին՝ Վեհափառ Հայրապետը միաժամանակ գնահատանքի խոսքեր ուղղեց նորակառույց եկեղեցու հովանավոր Հովիկ Աբրահամյանին, մարզի ու քաղաքի իշխանություններին եւ հավատացյալ ժողովրդին:

«Մեր ուրախությունն իր արձագանքն է գտնում երկնքում՝ պայծառ ու գեղեցիկ, արեւշող օրվա երեւույթով: Աստված, կարծեք թե, նշան է տալիս մեզ, որ օրհնում է եկեղեցաշինության մեր այս նախաձեռնությունը: Որովհետեւ եկեղեցի կառուցել նշանակում է Աստված ընդունել, նշանակում է ներկայություն դարձնել Աստծուն մեր կյանքի մեջ, մեր հոգիներում, մեր կենցաղում: Նշանակում է միշտ բարու հետեւող լինել, սիրով ապրել կյանքը, հավատով գործեր կատարել: Եկեղեցի կառուցել նշանակում է հավատարմություն դրսեւորել մեր հայրերի սրբազան հավատքին, մեր անցյալի հոգեւոր ժառանգությանը, սիրել մեր հայրենին եւ նախանձախնդիր լինել նրա վաղվա օրվա նկատմամբ՝ իրականություն դարձնելով բոլոր այն երազները, որոնց համար ապրել ու տքնել ենք, պայքարել ու մարտնչել, երբեմն էլ մարտիրոսվել ու նահատակվել»,- ասաց Վեհափառ Հայրապետը:

Հիմնարկեքի սրբազան արարողությունից հետո օրվա խորհուրդն ամբողջացվեց տոնախմբությամբ՝ երգ ու պարով, արտասանություններով ու սրտաբուխ խոսքերով:

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍԲ. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳ

Էլ ոչինչ այն ամենից, ինչ որ արվել եւ արվում է արտաքին թշնամու գործը հեշտացնելու համար -սա պիտի լինի ինքնազգաստացման եւ փրկության հրավիրող մեր օրվա աղաղակը:

Գարեգին Նժդեհ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԻՆՔՆԱԳԻՏԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅԱՆ ԽԵՂԱԹՅՈՒՐՈՒՄԸ «ԿՈՄՊԼԵՄԵՆՏԱՐԻԶՄՈՎ»

Դասեր քաղել մեր պատմական անցյալից, ղեկավարվել անցյալի մեծերի իմաստությամբ նշանակում է զգոն լինել ազգային արժեքների պահպանման գործում: Քանզի հազարամյակների ընթացքում բյուրեղացված ազգային արժեքները ոչ թե առանձին անհատների մենաշնորհն են, այլ ամբողջ ժողովրդի բարոյահոգեւոր կյանքի բաղկացուցիչ մասը: Յուրաքանչյուր ոք, ով գրիչ է վերցնում եւ կամենում խոսել ազգային արժեքներից, պետք է մտածի՝ արդյո՞ք ինքը պատրաստ է դրանք արժեւորելու անձամբ իր համար, այնպես արժեւորելու, որ իր գրվածքից հետո ավերածություն չառաջացնի իր հոգու եւ շրջապատի մեջ: Իսկ այդպես լինում է, երբ մասնագիտորեն անպատրաստ են քննարկվող նյութին: Նման հրապարակումներից է **Ազգային հարցեր** խորագրի տակ լույս տեսած՝ Արման Կարապետյանի եւ Վահագն Թեւոսյանի *«Կոմպլեմենտարիզմը Օսկանյանը չի հորինել, այն դրված է հայոց ազգային ինքնագիտակցության հիմքում»* հոդվածը («Հայկական ժամանակ», թիվ 174, հոկտեմբերի 12, էջ 9):

Քաղաքական ասպարեզում թեկուզեւ սկսնակ լինելու դեպքում կարելի է հասկանալ, որ դարավոր ոսոխն այժմ դիմափոխված, հատուկ ֆինանսավորումների միջոցով՝ գիտության եւ կրթության ոլորտների ստորադասման, տնտեսության մեջ մտավոր եւ բնական հնարավորություններին ոչ համապատասխան ոլորտների ներառման, հայ ճարտարապետությանն անհարիր ձեւերով քաղաքաշինության մեջ բովանդակային փոփոխությունների ներմուծման, կրոնագաղափարական եւ տեղեկատվական բնագավառներում գրոհային ճնշման ճանապարհներով՝ հանրապետության պաշտոնական կառույցներում եւ առանձին անհատների միջավայրում թույլ օղակներ գտնելով, քանդում եւ խառնիճաղանջության մեջ փոշիացնում է իրական ազգային արժեքները: Ծառայել դրան նույնն է, թե անդամագրվել ոսոխի շարասյանը:

XX դարի հայ մեծ զորավար, մտավորական եւ քաղաքական գործիչ Գարեգին Նժդեհը հետեւյալ կերպ է ձեւակերպել մամուլի պատասխանատվությունը սեփական ժողովրդի նկատմամբ. *«Մամուլը: Նրա պարտականությունն է - խտացված ճշմարտություններ տալ ժողովուրդին: Նպատակը - այս ճշմարտություններով լուսավորել ժողովուրդին դեպի ապագան: Չունի՞ մամուլն այս կոչումը, ավելորդ մակաբույծ է դա...»*:

Հոդվածի հեղինակները «կոմպլեմենտարությունը» ձեւակերպել են որպես «անհամատեղելին համատեղելու մոլուցք», սակայն հենց իրենք, անցյալից դասեր չքաղելով, անցյալը չափում են այդ «մեթոդաբանությամբ»՝ ներկան ծուռ հայելու մեջ ներկայացվող չափանիշներով: Թվում էր, թե հոդվածը նվիրված է արտգործնախարար Վարդան Օսկանյանի վարած քաղաքականության քննարկմանը, սակայն դրա մեծագույն մասը նվիրված է Հայ եկեղեցու եւ մասնավորապես Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի քննադատությանը: Ավելին. հեղինակները հիմնազուրկ կերպով հայտարարում են. *«Հայ առաքելական եկեղեցին, ասել է թե՝ հայ ժողովուրդը, ասել է թե՝ հայոց պետականությունը, շարունակում է իր կոմպլեմենտարությունը.... ասել է թե՝ շարունակում է մնալ առանց ոչնչի, առանց արժեքային համակարգի եւ նպատակների.... Իսկ ներկայացվող պատմությունը նաեւ պատասխան է տալիս այն հարցին, թե ինչու մենք երբեք իշխողի դերում չենք եղել: Այն պարզ պատճառով, որ վախեցել ենք վերցնել իշխողի այդ պատասխանատվությունը, եւ միշտ նախընտրել ենք լինել սպառողի դերում»*:

Պատմական փաստերով ժխտվում են նրանց արտահայտած ազգային արժանապատվությունից զուրկ կեղծ մտքերը: Հեղինակները հանցավոր կերպով շուտ մոռացան արցախյան ազատամարտի մերօրյա հերոսների՝ հայրենիքի նահատակությունը: Նահատակություն, որ «իմացեալ մահ» էր: Կային ազատամարտիկներ, որ մանկուց կնքված չլինելով՝ ճակատամարտ մեկնելուց առաջ մկրտվում էին Հայ Առաքելական եկեղեցու Արցախի թեմի առաջնորդ Պարգեւ արքեպիսկոպոսի եւ նրա առաջնորդած հոգեւորականների ձեռքով: Եվ հենց հոգեւորականներն իրենք էլ էին մտնում մարտադաշտ եւ ոսոխի դեմ կռվում ազատամարտիկների շարքերում: Հայ ժողովրդի լավագույն զավակների կյանքի գնով՝ հինավուրց Հայոց աշխարհներից՝ Արցախի լեռնային մասի ազատագրումը հայոց ազգային արժեքային համակարգի գերագույն դրսեւորումն էր: Ազգային արժեքները, որոնք հարստացրել են նաեւ համաշխարհային քաղաքակրթության գանձարանը, հայ ժողովրդի համար միշտ եղել են ազգային գիտակցության եւ արժանապատվության սնուցման անսպառ աղբյուր: Իսկ ասել, թե «մենք երբեք իշխողի դերում չենք եղել», նշանակում է նենգափոխել պատմությունը եւ ստրկամտություն քարոզել:

Անուրանալի փաստ է Հայոց թագավորությունների եւ իշխանությունների գոյությունը դարեր շարունակ: Կարելի է ասել, որ Հայոց ավելի քան հինգհազարամյա պատմության մեծագույն մասն ազգային իշխանության՝ ի դեմս թագավորությունների եւ իշխանապետությունների, իսկ 20-րդ դարում նաեւ առաջին, երկրորդ եւ երրորդ հանրապետությունների պատմությունն է, ավելին, քան ներկայիս աշխարհի շատ երկրների պետականության պատմությունը: Հայոց թագավորները կրել են արքայից արքա, շահնշահ, իսկ գլխավոր իշխանները՝ Հայոց իշխան տիտղոսները: Հայոց փառքը պսակվել է Հայկ Նահապետի, Հայկազնյան՝ Արամի, Արայի, Հայասական եւ Նաիրյան, Բիայնական-Վանի՝ Սարդուրի, Արգիշտի, Սկայորդու որդի Պարույրի, Երվանդյանների եւ Արտաշեսյանների, հատկապես Տիգրան Բ Մեծի, հայ Արշակունյաց, Բագրատունյաց, Ռուբինյան թագավորների հաղթանակներով: Եղել են նաեւ պատմության դառը եւ ողբերգական էջեր: Այսօր իրականություն են Հայաստանի Հանրապետությունը եւ արցախյան ազատամարտի բոցերում կոփված Հայոց բանակը, Հայոց պետականության իշխանության տակ լեռնային Արցախի ազատագրված տարածքները եւ Ս. Էջմիածնի մայրական հովանու տակ ազատատենչ հայոց ոգու երկնակամարում փայ-

լող Գանձասարի Հովհաննես Մկրտիչ եւ Շուշիի ս. Ամենափրկիչ (Ղազանչեցոց) եկեղեցիների գմբեթների խաչերը:

Ուրանալ նախնիների փառքը եւ գրել, թե «միշտ նախընտրել ենք լինել սպառողի դերում», նշանակում է արժանանալ Գարեգին Նժդեհի նզովքին. *«Ճշմարտության մեծագույն թշնամին մնում են նրանք, որոնց ներքին կյանքում ճշմարտությունը անհրաժեշտություն չէ, որոնք հարմարվել գիտեն աշխարհի բարոյական բոլոր մթնոլորտներին:*

Շարունակությունը՝ էջ 6

ԿՈՆՍՏԱՆՏԻՆ ԶՈՐԻՆ

ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՏԱՌԱՊԱՆՔՆԵՐՆ ՈՒ ԱՍՏԾՈ ԽԱՆԱՊԱՐՀՆԵՐԸ

Սկիզբը՝ թիվ 16, 17

Մանուկը չի հասկանում տառապանքի իմաստը: Սակայն ժամանակի ընթացքում այդ տառապանքի քանակը, պայմանականորեն ասած, կարող է անցնել ասես որակի: Երբեմն ստեղծվում է այլիմաստ իրավիճակ. մարդկայնորեն դատելու դեպքում հասկանալի չէ, թե ինչպես կարող է քրոնիկական հիվանդությունը ծառայել երեխայի հոգու փրկությանը: Բայց դա չի նշանակում, որ նա զուր էր տանջվել: Ո՛չ, որքան էլ ցավալի է, հիվանդությունը տրված է նրա համար, որպեսզի երեխան մեծանա՝ դառնալով հոգեպես հասուն եւ ամուր անհատականություն: Արդարեւ, «մարդը տառապելու համար է ծնվում, ինչպես կայծերը, որպեսզի ձգտեն վեր» (Հոբ Ե 7):

Վերլուծելով սեփական կյանքն ավետարանական պատվիրանների լույսի տակ՝ քրիստոնյան փառաբանում է Արարչին՝ իր վշտալի, բայց եւ փրկաբեր խաչի համար: Այդ խաչի արմատները երբեմն սկիզբ են առնում հեռու մանկությունից, իսկ պտուղները երեւում են լոկ մահվան մահճում: Հիշենք Ա. Պ. Չեխովին. «Եթե պիեսի առաջին գործողության մեջ հրացանն աննպատակ կախված է պատից, ապա վերջինում այն անպայմանորեն կկրակի»: Իհարկե, ռուս գրականության դասականի այս խոսքերն այլ առիթով են ասված: Այնուհանդերձ դրանք շատ բան են բացատրում:

Բացառիկ դեպքերում Աստծո մտահղացումը վերցնում է երեխային այս աշխարհից, քանի դեռ նա չի հասցրել խիստ ծանր մեղք գործել: Եթե մարդը չի դիմանում կյանքի առաջ ծառացած դժվարություններին, չի դիմում ապաշխարության եւ բարոյապես «կոտրվում» է, նրա մահը թեպետ ողբերգական, սակայն դառնում է հարցի միակ լուծումը: Բնականաբար, Աստված հաշվի է առնում բոլոր գործոնները. ժառանգականություն, բնավորության ձեռք բերված գծեր, դաստիարակության պայմաններ, մերձավորների աղոթքներ եւ այլն: Ըստ աստվածային «մանկավարժության»՝ լավ է հոգին գնա դրախտ, քան տարիներ անց՝ առանց ապաշխարության ընկնի դժոխք: «... Մեր թեթեւ նեղության առժամանակյա հաճախանքը մեր մեջ առաջ է բերում հավիտենական փառք, որ գերազանցում է ամեն ինչ. քանզի չենք նայում տեսանելի բաներին, այլ անտեսանելիներին,- մխիթարում է Պողոս առաքյալը,- որովհետեւ տեսանելիները ժամանակավոր են, իսկ անտեսանելիները՝

հավիտենական» (Բ Կորն. 4, 17-18):

Ահա երկու օրինակ միայն.

Մի անապատական ի սրտե խնդրում էր Աստծուն, որ իրեն հասկանալ տա նախախնամության ճանապարհները եւ մտնում է խիստ պահքի մեջ: Սակայն Աստված չէր բացահայտում այն, ինչի մասին նա ուզում էր իմանալ: Այնուամենայնիվ մենակյացը շարունակեց աղոթել, եւ վերջապես Աստված գթաց նրան: Մի անգամ նա գնաց հեռվում ապրող մի փորձառու ծերի մոտ: Այդ ժամանակ կրոնավորի տեսքով նրան հայտնվեց մի սուրբ հրեշտակ եւ առաջարկեց ընկերակցել նրան: Անապատականը շատ ուրախացավ, եւ երկուսով միասին գնացին: Երկրորդ օրը ճամփորդները կանգ առան մի բարեպաշտ քրիստոնյայի տանը: Տանտերը մեծ հարգանքով ու ուրախությամբ ընդունեց հյուրերին, լվաց նրանց ոտքերը, հյուրասիրեց ու անկողին գցեց նրանց համար: Իսկ երբ հյուրերը պատրաստվեցին ճանապարհ ընկնել, հյուրընկալ տանտերն իր մանկահասակ որդուն նրանց մոտ բերեց՝ օրհնություն ստանալու համար: Սակայն օրհնության փոխարեն հոգեւորականի զգեստ հագած հրեշտակը, դիպչելով երեխային, վերցրեց նրա հոգին: Երեխայի հայրը հուսահատությունից ոչ մի խոսք չկարողացավ արտաբերել, իսկ անապատականը սարսափահար դուրս թռավ տնից: Նրան հետեւեց եւ կրոնավոր-հրեշտակը:

Որոշ ժամանակ անց անապատականը հարցրեց նրան. «Ո՞վ ես դու, դե՞ւ, թե՞ հրեշտակ, ինչո՞ւ մեռցրիր երեխային»: Ուղեկիցը պատասխանեց. «Եթե այդ երեխան մեծանար, կդառնար սարսափելի չարագործ: Իսկ նրա հայրը արդար է եւ հաճելի Աստծուն, քանի որ շատ բարիքներ է գործում իր մերձավորներին: Եվ նրա բարության պատճառով ես վերցրի որդու հոգին, որպեսզի հոր հետ միասին նա էլ փրկվի:

Ահա թե ինչ, ծե՛ր, վերադարձիր քո խուցը եւ անմտորեն մի՛ տանջվիր. Աստծո նախախնամության ճամփաներն անհասանելի են, այնպես որ մի՛ փորձիր դրանք: Դա քեզ օգուտ չի տա»:

Այնուհետեւ հրեշտակն անհետացավ: Ապշահար անապատականը զղջաց՝ Աստծուց իր անմիտ խնդրանքների համար եւ կատարվածի մասին պատմեց իր եղբայր-քրիստոնյաներին: Հավանաբար անապատականի խոսքերը հասան նաեւ սպանված երեխայի հորը եւ մխիթարեցին նրա վշտահար սիրտը:

Ասվածն անուղղակի հաստատում է նաեւ հայտնի դեկաբրիստ Կոնդրատի Ռիլեեւի մայրը: Խորհրդավոր տեսիլքի մեջ՝ Տերը բացել էր այդ կնոջ հարազատ որդու ապագա կյանքը: Այս պատմությունը տպագրված է «Իստորիչեսկիյ վեստնիկ» (1894, հունվար) հանդեսում:

Ռիլեեւի մայրը գալիս է իր մտերիմների մոտ եւ պատմում հետեւյալը.

Շարունակությունը՝ էջ 6

ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐ

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ Բ ԳԱԲԵՂՅԱՆ

(557-574)

Ներսես Բ Բագրեւանդցի կաթողիկոսին հաջորդեց Հովհաննես Բ Գաբեղյան կաթողիկոսը, որը Գաբեղյանք գավառի Սյունձեղուն գյուղից էր (ներկայիս Կաղզվանի գավառակ): Մ. Օրմանյանը սա է համարում լավագույն ընթերցումը, որովհետեւ գյուղանունը հանդես է գալիս Սյունձեղվան, Անձեղվան կամ Անծեղվան, Ձեղվան, Սյունձեղ եւ Սինեղ տարընթերցումներով: Հավանական է, որ կաթողիկոսի մականունը կապվում է ոչ թե առանձնապես ոչնչով աչքի չընկնող Սյունձեղուն գյուղի, այլ Երասխաձորում գտնվող Գաբեղյանք գավառանվան հետ: Շատ հնարավոր է, որ սերել է Գաբեղյանների նախարարական ընտանիքից եւ այդ պատճառով էլ կրել է Գաբեղյան անվանումը: Սակայն առավել հավանական է, որ նա այդ մականվանն արժանացել է Գաբեղյանք գավառից սերելու համար, քանի որ նախարարական ընտանիքին պատկանելու դեպքում, հավանաբար, նրա ծննդավայրը կլիներ Կաղզվան գյուղաքաղաքը, քան Սյունձեղուն գյուղը: Ասողիկի մի հաղորդման համաձայն՝ նա եղել է Գաբեղյանք գավառի Թալին վանքի միաբանությունից, սակայն դեռեւս այդ շրջանում հազիվ թե եպիսկոպոս ձեռնադրված լիներ, ուստի Մ. Օրմանյանը բավական հիմնավոր գտնում է, որ Դվինի ժողովի մասնակից (554 թ.) Հովհաննես Ապահունյաց եպիսկոպոսին պետք է նույնացնել Հովհաննես Բ կաթողիկոսի հետ, քանի որ կաթողիկոսի հավաստմամբ՝ նա փութացել է մասնակցել այդ ժողովին, որը որոշումներ ընդունեց նեստորականության դեմ:

Սկզբնաղբյուրները Հովհաննես Բ-ին վերագրում են 15 կամ 17 տարվա հայրապետական շրջան, որն անկասկած «ե» եւ «է» տառերի սովորական շփոթի արդյունք է: Սակայն ելնելով պատմական անցքերից՝ հավանական պետք է համարել 17 տարվա գահակալությունը: Մ. Օրմանյանը հակված է կարծելու, որ նրա հայրապետության շրջանը 15 տարի հաշվողները, թերեւս, ելել են այն իրողությունից, որ կաթողիկոսն իր կյանքի վերջին երկու տարիներն անցկացրել է կաթողիկոսական աթոռանիստից հեռու, եւ այդ պատճառով էլ դրանք հաշվի չեն առնվել: Նման մոտեցման դեպքում վերանում է գրչագիրների կողմից «ե» եւ «է» շփոթի հարցը:

Հովհաննես Բ-ն կաթողիկոսական աթոռ է բարձրացել 557-ին եւ իր մահկանացուն կնքել 574-ին՝ հովվապետելով պարսից Խոսրով Անուշիրվան արքայի եւ բյուզանդական կայսրեր Հուստինիանոս Ա-ի եւ Հուստինոս Բ-ի իշխանության շրջանում: Հովհաննես Բ-ի հայրապետության հենց սկզբում մարզպան Վահրամ Վշնասպին փոխարինեց Վարազդատ անունով մի պարսիկ, որի կառավարման շրջանում Հայոց մարզպանությունը մինչեւ 564 թվականը խաղաղության ու բարգավաճ աշխատանքի շրջան ապրեց: Սակայն վիճակն արմատապես փոխվեց, երբ մարզպան նշանակվեց Սուրենը՝ Սուրենի ցեղից, որը հայտնի էր Ճիհոր-Վշնասպ անունով: Վերջինիս վարած ազգահալած եւ հակաքրիստոնեական քաղաքականությունը միայն խռովությունների համար դուռ բաց արեց:

Ամենակարեւոր իրադարձություններից մեկը, որ խորապես հարվածում էր Հայաստանի առանց այն էլ ջլատված ուժերին, Սյունիքի վարչական անջատումն էր Հայոց մարզպանությունից: Ուսումնասիրողների համար մինչ այժմ հանելուկ է մնում այն փաստը, թե ինչու Սյունիքի իշխան Վահրամը որոշեց Սյունիքը դուրս բերել մարզպանության կազմից եւ միացնել Ատրպատականի մարզպանությանը: Հարկամասյաններն էլ, որ մինչ այդ պահվում էին Դվինում, տարվեցին Վասպուրական քաղաքը՝ ներառվելով վերջինիս աշխարհագրի կամ Շահրմարի մեջ: Մ. Օրմանյանը կարծում է, որ թերեւս պատճառը Սուրեն մարզպանի բռնությունները ու վայրագություններն էին, որից այդ ճանապարհով փորձում էր ազատվել նա: Այսուհանդերձ՝ կան նաեւ այլ տեսակետներ, որոնցից մեկի համաձայն՝ պատճառը Մամիկոնյանների գերիշխանությունից դուրս գալն էր: Մեր կարծիքով՝ պատճառներն ավելի խորքային էին: Չնայած, Սեբեոսի հաղորդմամբ, Վահան Սյունին էր եղել Սյունիքը Հայոց մարզպանության ենթակայությունից դուրս բերելու նախաձեռնողը, սակայն պետք է ենթադրել, որ փաստական նախաձեռնությունը գալիս էր պարսից արքայից, որը հասնում Սյունիքի՝ Սյունյաց իշխանի ձեռքերով մարզպանությունից դուրս բերելուն՝ վերջինիս հատուկ առանձնաշնորհումներ եւ արտոնություններ տալով: Խնդիրն այն է, որ պարսից արքունիքը, համոզվելով Սյունյաց զորամասերի մարտունակության մեջ, որոշեց Սյունյաց իշխանների վերահսկողության տակ դնել Կովկասյան լեռնանցքների պաշտպանությունը: Հասկանալի է, որ դրա արդյունքում Սյունյաց իշխանները ոչ միայն դրամական մեծ վճարներ էին ստանում, այլեւ զանազան կարգի արտոնություններ, որոնք ստիպում էին նրանց ամբողջապես լծվել պարսից քաղաքականության կենսագործմանը Այսրկովկասում: Ամենայն հավանականությամբ՝ պարսից արքունիքն էր հասկացրել Վահան Սյունուն, որ նա իր իշխանությունը դուրս բերի Հայոց մարզպանությունից:

Սյունիքի՝ մարզպանության կազմից դուրս բերումը շուտով դուրս եկավ համահայկականության խնդրի շրջանակից: Պարզվեց, որ այն խթանեց այդ կողմերում նեստորականության ազդեցության մեծացմանը, քանի որ Ատրպատականի մարզպանությունը, հասկանալի է, չէր ենթարկվում Հայոց մարզպանությանը, իսկ առաջինն էլ որեւէ շահագրգռություն չուներ պաշտպանելու Հայոց Եկեղեցու շահերը: Գործին խառնվեց Հովհաննես Բ կաթողիկոսը՝ դիմելով Սյունյաց Միհրարտաշիր իշխանին եւ երկրամասի եպիսկոպոսին՝ հեռու մնալու նեստորական մոլորությունից եւ հսկելու ժողովրդին, որ չընկնի նեստորական եկեղեցու ազդեցության տակ: Հավանաբար Վահան Սյունու օրոք դեռեւս նեստորականներն առանձնապես իրենց զգացնել չէին տվել, որովհետեւ ինչպես տեսնում ենք, թուղթն ուղարկվում էր ոչ թե նրան, այլ նրա հաջորդին՝ Միհրարտաշիրին: Ինչ վերաբերում է այդ ժամանակ գործած Սյունյաց Վրթանես եպիսկոպոսին, որի մասին գովեստով է խոսում Ստեփանոս Օրբելյանը, ձեռնադրվել էր Աղվանից կոչված Զաքարիա կաթողիկոսի կողմից, թեեւ Մ. Օրմանյանի կարծիքով՝ հակաթոռության խնդիր դեռ չկար, եւ ժամանակագրական շփոթի ու թյուրիմացության արդյունք պետք է դիտել Վրթանեսի այլ աթոռի կողմից ձեռնադրվելը: Նեստորականության ազդեցության մեծացման վտանգն այնքան զգալի էր, եւ նրա դեմ պայքարի կարեւորությունն այնքան նշանակալից, որ կաթողիկոսի թուղթը ստորագրել էին նաեւ Տարոնի եւ Մամիկոնենից Աբրահամ, Բասենի եւ Մարգաղքի Ներս, Խորխոռունյաց Մաշտոց, Վանանդի Գյուտ, Ամատունյաց Բաբ եւ ասորի ուղղափառ Աբդիշո եպիսկոպոսները: Ինչ վերաբերում է Ներսես Բ-ի ժամանակ մեծ ազդեցություն ունեցող Մերշապուհ եպիսկոպոսին, ապա, ցուցակից ելնելով, պետք է կարծել, որ մահացել էր, իսկ նրան հաջորդած Աբրահամ եպիսկոպոսը զբաղեցրել է գրեթե նույն ազդեցիկ դիրքը Հովհաննես Բ-ի օրոք, որի արտահայտությունն է ստորագրողների մեջ նրա առաջինը լինելը: Ստորագրությունների ցուցակից կարելի է նաեւ եզրակացնել, որ Աբդիշո ասորի եպիսկոպոսը շարունակել է մեծ հեղինակություն վայելել հայ եպիսկոպոսների շրջանում: Ինչ վերաբերում է կաթողիկոսի՝ Սյունյաց իշխանին եւ եպիսկոպոսին ուղղված թղթին, ապա շատ դժվար է ասել՝ դա ինչ-որ մի եկեղեցական ժողովի՞ կողմից էր գրվել, թե՞ սոսկ կաթողիկոսին աջակից ու գործակից եպիսկոպոսների:

Հովհաննես Բ-ի ուղարկած կաթողիկոսական թուղթը, ինչպես պետք էր սպասել, մեկ անգամ եւս հիշեցնում էր, որ Հայոց Եկեղեցին առաքելական է՝ հիմնված Թադեոս առաքյալի կողմից, որին ավելի ուշ հաջորդել է Գրիգորիոսը, այսինքն՝ Գրիգոր Լուսավորիչը: Մեկ անգամ եւս կաթողիկոսը հավաստում էր Հայոց Եկեղեցու հավատարմությունը Տիեզերական առաջին երեք ժողովների դավանությանը եւ մերժում նեստորականությունը, որի համար մասնավորապես հրավիրվել էր Դվինի ժողովը, որի մասնակիցների մեջ էին եղել թե՛ Հովհաննես Բ կաթողիկոսը եւ թե՛ Սյունյաց Պետրոս եպիսկոպոսը: Ուշադրություն է գրավում մի հանգամանք եւս: Հովհաննես Բ կաթողիկոսը, իսկ ավելի ուշ Հովհաննես Գ Օձնեցին, հիշելով քաղկեդոնականներին, ըստ էության, նրանց նույնական էին համարում նեստորականների հետ: Կաթողիկոսը սյունեցիներին զգուշացնում էր նեստորական վտանգից, նզովում նեստորական հերձվածը եւ նրա ազդեցության տակ ընկածներին ապաշխարության կոչ անում:

Կաթողիկոսի թուղթը կամ նամակը Սյունիք տարավ Մատթեոս քահանան, որին հանձնարարված էր բացատրություններ տալ անհրաժեշտության դեպքում: Ցավոք, նամակի ազդեցության մասին հուսալի տեղեկություններ չեն պահպանվել: Սյունյաց պատմիչի խոսքերով՝ Սյունյաց աթոռը խզված մնաց մինչեւ Աբրահամ կաթողիկոսի հովվապետելը, սակայն մեկ այլ կապակցությամբ նա նշում է, թե սյունեցիները միաբան էին Դվինի ժողովին: Այսպես թե այնպես, հավանական է ենթադրել, որ կաթողիկոսի թուղթն արժանացավ պատշաճ ընդունելության, որովհետեւ Սյունյաց աթոռի հակառակությունն ի հայտ եկավ ավելի ուշ:

Կաթողիկոսը մի թուղթ էլ ուղարկեց Հայոց Արեւելից կողմերի, այսպես կոչված, Աղվանից կաթողիկոսությանը, որը տեղ հասցրեց նույն Մատթեոս քահանան՝ դեպի Սյունիք կատարած իր առաքելությունից հետո: Այդ ժամանակ Հայոց Արեւելից կողմերում կաթողիկոս էր Աբասը՝ Մեծիրանք գավառից, որի հովվապետությունը տեւեց 44 տարի՝ 552 թվից մինչեւ 596 թիվը: Մեծ կարեւորություն է ներկայացնում մի իրողություն. Աբասը, ըստ Կաղանկատվացու, Աղվանից կաթողիկոս է, սակայն բնագրում անվանվում է Պարտավի եպիսկոպոս: Պատճառը թերեւս այն է, որ Աղվանից կոչված կաթողիկոսը միաժամանակ Հայոց Արեւելից կողմերի կենտրոն Պարտավի եպիսկոպոսներից էին մինչեւ այն պահը, երբ կաթողիկոսությունը տեղափոխվեց Գանձասարի վանք: Հայոց Արեւելից կողմեր ուղարկված Հովհաննես Բ-ի թուղթը ստորագրել էին նաեւ, բացի վերը հիշված եպիսկոպոսներից, Գրիգոր Մարդպետական, Ստեփան Տայոց, Քրիստափոր Ռշտունյաց եւ Մեկունդոս Մոկաց եպիսկոպոսները: Թե՛ առաջին եւ թե՛ երկրորդ թղթում նզովվում էին նեստորականներն ու նրանց հետեւորդները, դատապարտվում էին Քաղկեդոնի ժողովի որոշումները: Հովհաննես Բ-ի՝ Աբասին ուղարկած թուղթը դրական հետեւանքներ ունեցավ, որովհետեւ Աբասը ժողով գումարեց եւ կարգադրեց հալածել նեստորական վարդապետներին եւ չընդունեց Քաղկեդոնի ժողովի որոշումները: Թե որոշակի ե՞րբ են գրվել հայոց կաթողիկոսի հիշյալ թղթերը, դժվար է ասել: Թերեւս ճիշտ է Մ. Օրմանյանը, երբ դրանք թվագրում է 564-ից հետո, քանի որ Սուրեն մարզպանի օրոք նեստորականները կարող էին ազատորեն մուտք գործել Հայաստան եւ անարգել քարոզել:

Շարունակելի

Բաբկեն ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
Պատմ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

ԽԱՉԻ ԳՅՈՒՏ

Խաչելությունից եւ հարությունից հետո Քրիստոսի դատարկ գերեզմանն ու խաչը Տիրոջից մնացած միակ տեսանելի եւ զգալի առարկաներն էին, եւ դրանց վրա կենտրոնացան քրիստոնյաների մասնահատուկ ուշադրությունը, հարգանքն ու հոգածությունը:

Ըստ ավանդության՝ Հռոմի Կլավդիոս կայսեր (41-54 թթ.) կինը՝ Պատրոնիկեն, լինելով քրիստոնյա, ուխտի է գնում Երուսաղեմ, որտեղ հանդիպում է այդ ժամանակ Երուսաղեմի առաջին եպիսկոպոս Տյառնեղբայր Հակոբ առաքյալին: Կայսրուհին փափագում է տեսնել Քրիստոսի գերեզմանը, խաչափայտը եւ Գողգոթան, սակայն Հակոբ առաքյալից տեղեկանում է, որ հրեաները Քրիստոսի սուրբ խաչը, Նրա հետ խաչ բարձրացված երկու ավազակների խաչերի հետ, դրել են Հիսուսի գերեզմանում եւ ծածկել հողով՝ հսկելով ու արգելելով մոտենալ դրանց: Պատրոնիկե կայսրուհու միջամտությամբ՝ խաչերը հանում են հողի տակից, եւ որոշելու համար, թե որն է Քրիստոսինը, դրանց են մոտեցնում մահացած մի աղջկա: Երբ աղջկան Քրիստոսի սուրբ խաչին են հպում, կենդանանում է: Հակոբ Տյառնեղբայրը բոլորին ի տես եւ ի մխիթարություն՝ սուրբ խաչը բարձրացնում է Երուսաղեմի տաճարում եւ, ըստ ավանդության, այդ առթիվ երգում. «Խաչի Քո, Քրիստո՛ս, երկիրպագանեմք» (շարական): եկեղեցական ավանդության մեջ սա առաջին դեպքն է, երբ սուրբ խաչը հանդիսավորապես կանգնեցվում է՝ փառավորվելով հավատացյալների կողմից: Նրանցից շատերը վկաներն են լինում նաեւ սուրբ խաչափայտի վրա շողացող պայծառ լույսի:

Պատրոնիկե կայսրուհու խնդրանքով Հակոբ Տյառնեղբայրը նրան է նվիրում սուրբ խաչից մի մաս, որը կայսրուհին տանում է Հռոմ: Նվիրական խաչափայտի անգին այս մասունքը հետագայում անցնում է նրա ազգականուհի Հռիփսիմեին, ով եւ իր հետ այն բերում է Հայաստան:

Կլավդիոս կայսեր եւ Պատրոնիկե կայսրուհու մահից հետո հրեաները սպանում են Հակոբ Տյառնեղբորը եւ Քրիստոսի խաչը մյուս խաչերի հետ թաղում Գողգոթային մոտ մի վայրում, վրան աղբ կուտակում՝ վայրը վերածելով աղբանոցի: 313 թ. Կոստանդիանոս Մեծ կայսեր (305 337 թթ.) Միլանի հրովարտակով՝ քրիստոնեությունը ստանում է ազատորեն դավանվելու հնարավորություն: Կայսեր մայրը՝ Հեղինեն, 327 թ. գալիս է Երուսաղեմ եւ մեծ ջանքեր գործադրելով՝ ցանկանում գտնել Քրիստոսի սուրբ խաչը: Խաչափայտի տեղը հայտնի էր միայն Հուդա անունով մի հրեայի, ով իր նախնիների գրավոր ավանդություններից գիտեր խաչերի թաղման վայրը: Նա, սկզբում ընդդիմանալով, ի վերջո՝ վեց օր ցամաքած ջրհորի հատակում քաղցած մնալուց հետո, ցույց է տալիս խաչերի թաղման տեղը: Փորելով՝ դրանք հանում են աղբի տակից, գտնվում է անգամ Պիղատոսի հրամանով Հիսուսի գլխավերեւում ամրացված եռալեզու տախտակը, որը, սակայն, պոկված էր խաչից: Եվ նորից որը Քրիստոսի սուրբ խաչն է որոշվում է՝ կատարված հրաշքի շնորհիվ. կենդանանում է մեռած մի պատանի, որին հպել էին խաչը, եւ հիվանդություններից բժշկվում մահամերձ մի կին: Այդ հրաշքների ազդեցությամբ շատերը քրիստոնեություն են ընդունում, որոնց թվում եւ Հուդան, ով հետագայում նահատակվում է Քրիստոսի անվան համար:

Հեղինե թագուհու կողմից 335 թ. Գողգոթայում կառուցվում է Ս. Հարություն տաճարը, որտեղ եւ կանգնեցվում է Քրիստոսի սուրբ խաչը՝ հանդիսավորապես փառավորվելով արդեն երկրորդ անգամ:

Փրկչական սուրբ խաչի գյուտի հիշատակը

Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցին տոնում է հոկտեմբերի 26-ի մերձակա կիրակի:

Գայանե ԱՆՏՈՆՅԱՆ

ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՏԱՌԱՊԱՆՔՆԵՐՆ ՈՒ ԱՍՏԾՈ ՃԱՆԱՊԱՐՀՆԵՐԸ

Սկիզբը՝ էջ 4

Երբ նրա երեխան դառնում է երեք տարեկան, անհույս հիվանդանում է: Հավանաբար դա իսկական կատարախտ է եղել (կոկորդի եւ ճնճուղիների դիֆտերիա): Խորհրդակցության հրավիրված բժիշկները տխուր շարժում են գլուխները ու տալիս անմխիթար կանխորոշում. «Երեխան մինչեւ լույս չի ապրի»: Շնչահեղձ լինելով՝ երեխան գալարվում էր անկողնում՝ ծմլելով իր բարալիկ, նիհարած ու գունատ ձեռքերը. Նա արդեն չէր ճանաչում մորը....

«Սարսափելի հուսահատության մեջ,- շարունակում է Ռիլեեւան իր պատմությունը,- ընկա Փրկչի ու Տիրամոր՝ լամպի աղոտ լույսով լուսավորված պատկերների առջեւ եւ ջերմորեն, կրքոտ աղոթեցի՝ փոքրիկիս առողջության համար: Այնպես էի աղերսում, ինչպես երբեք այլեւս չհաջողվեց ինձ նման կենտրոնացումով աղոթել: Այն ժամանակ Աստծուն ուղղված իմ հանպատրաստից խոսքերում հոգիս էի ամբողջությամբ դրել... Չգիտեմ՝ այն ժամանակ որքան տեւեց իմ աղոթական հափշտակությունը, միայն հիշում եմ, որ իմ ողջ էությամբ համակվել էի անհասկանալի, լուսավոր ուրախությամբ, հանգստության ինչ-որ մեղմ զգացումով... Ինչ-որ բան ասես օրորում էր ինձ՝ վրաս քուն բերելով: Կոպերս ծանրացան, տեղիցս հազիվ բարձրանալով՝ նստեցի հիվանդի մահճակալի մոտ, կռթնելով նրա վրա՝ անմիջապես թեթեւ քուն մտա: Մինչ այժմ չեմ կարողանում հաշիվ տալ ինձ՝ երա՞զ էր դա, թե՞ իրապես լսեցի... Օ՜, ինչպիսի հստակությամբ լսեցի ինչ-որ մեկի անծանոթ, բայց հաճելի, քաղցրանուշ ձայնը, որն ասում էր.

- Սթափվի՛ր, առողջացման համար մի՛ աղոթիր Տիրոջը... Նա ամենատես է, գիտի, թե ինչու է հիմա հարկավոր մահը երեխային... Իր բարությունից, Իր գթասրտությունից է Նա կամենում երեխային եւ ձեզ ազատել հետագա տառապանքներից... Իսկ եթե ես քեզ ցույց տամ դրանք... Մի՞թե այդ ժամանակ էլ դու պիտի աղոթես առողջացման համար...

- Այո՛, այո՛, ամեն ինչ, ամեն ինչ կտամ, պատրաստ եմ ամեն տեսակ տառապանքներ կրելու, միայն թե նա՝ իմ կյանքի երջանկությունը, ողջ մնա,- ասում էի ես՝ աղերսագին նայելով այն կողմը, որտեղից հնչում էր ձայնը, եւ իզուր փորձում հասկանալ, թե ում է պատկանում ձայնը:

- Դե ինչ, ե՛կ իմ ետեւից:

Եվ ենթարկվելով սքանչելի ձայնին՝ գնացի՝ ինքս էլ չիմանալով, թե ուր: Իմ առջեւ տեսնում էի միայն սենյակների մի երկար շարան: Դրանցից առաջինը՝ իր ողջ մթնոլորտով նույնն էր, ինչ այն սենյակը, ուր այդժամ պառկած էր իմ մեռնող երեխան:

Բայց նա արդեն չէր մեռնում: Այլեւս չէր լսվում նրա կոկորդիկից ելնող սվսվոցը կամ, ինչպես ասում են, մերձիմահ խոխոռոցը: Ո՛չ, նա հանգիստ, քաղցր քնած էր, այտերին կար թեթեւ կարմրություն, եւ քնի մեջ ժպտում էր: Իմ փոքրիկը լիովին առողջ էր: Ես ցանկացա գնալ նրա մահճակալի մոտ, բայց ձայնը ինձ կանչեց արդեն մյուս սենյակ: Այնտեղ պինդ, ուժեղ, կայտառ մի տղա էր, որն արդեն սկսել էր սովորել, սեղանի վրա՝ շուրջ բոլորը, գրքեր էին, տետրեր: Հետո, հետզհետե ես տեսա նրան պատանի, ապա հասունացած, տեսա ծառայելիս: Եվ ահա վերջին սենյակը: Այնտեղ նստած էին ինձ համար շատ անծանոթ դեմքեր: Նրանք աշխույժ քննարկում էին, վիճում էին, աղմկում: Իմ որդին, երեւի թե բորբոքված, ինչ-որ բան էր ասում նրանց: Բայց այստեղ ես կրկին լսում եմ մի ձայն, որի մեջ կային, ասես, ավելի ահեղ, կտրուկ երանգներ:

- Նայի՛ր, խելքի՛ եկ, խե՛նթ: Երբ դու տեսնես, թե ինչ է թաքնված այդ վարագույրի ետեւում, որը վերջին սենյակը բաժանում է մյուսներից, արդեն ուշ կլինի: Ավելի լավ է հնազանդվիր, կյանք մի՛ խնդրիր երեխայի՝ այժմ այնպիսի մի հրեշտակի համար, որը չգիտի աշխարհի չարությունը:

Բայց ես ճչացի. «Ո՛չ, ո՛չ, ես ուզում եմ, որ նա ապրի» եւ շնչահեղձ շտապեցի դեպի վարագույրը: Այդ ժամանակ այն դանդաղ բարձրացավ, եւ ես տեսա կախաղան»:

Այդ պահին մանկան մայրը բարձր ճչում է եւ արթնանում: Նա անմիջապես հակվում է մանկան վրա, եւ... օ՜, հրաշք, նա հանգիստ ու անխռով քնած էր....

«Ժամանակն անցնում էր,- խոստովանում է Ռիլեեւի մայրը,- իսկ իմ երազը տառացիորեն նույնությամբ կատարվում էր, նույնիսկ ամենափոքրիկ մանրամասներով. ե՛ւ նրա պատանեկությունը, ե՛ւ ի վերջո այն խորհրդավոր հավաքույթը... Երբ որդիս ինձ ծանոթացնում էր իր այս կամ այն ընկերոջ կամ մտերիմներից որեւէ մեկի հետ, ես անմիջապես ճանաչում էի նրանց դեմքերը՝ տեսիլքիս նախավերջին սենյակից:

Էլ շարունակել չեմ կարող: Հասկանում եք... դա արդեն մահ էր... կախաղան... օ՜, Աստված իմ,- Ռիլեեւայի ձայնը դողում է հուզմունքից, արցունքները խեղդում են նրան:

- Երդվում եմ... երդվում եմ մահացած որդուս հիշատակով, որ դա իմ երեւակայության զառանցանքը չէ, այլ ճշմարտություն, ճշմարտություն»,- մի պահ լռելուց հետո ավարտեց նա իր խոսքը:

Արդարեւ, չէր հանդգնի հարազատ մայրը, որը դառնորեն ողբում էր զոհված որդու մահը, մանավանդ անմխիթար վշտի պահին, որեւէ սուտ բան ասել: Եվ հետո հենց իրեն՝ տիկին Ռիլեեւային, լավ ճանաչողները գիտեին որպես խիստ ազնիվ ու ճշմարտախոս կնոջ:

Շարունակելի

Թարգմ. Գ. ՎԱՐԴԱՆՅԱՆԻ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԻՆՔՆԱԳԻՏԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅԱՆ ԽԵՂԱԹՅՈՒՐՈՒՄԸ «ԿՈՄՊԼԵՄԵՆՏԱՐԻԶՄՈՎ»

Սկիզբը՝ էջ 4

Ճշմարտության թշնամիներն են նախեւառաջ ոգու թշնամիները, որովհետեւ ճշմարտությունը գործում է եւ ազդում միայն ոգու միջոցով: Նրա առաջին կարգի թշնամիներից են նաեւ «նյութապաշտության կույր խլուրդները», նրանք, որ «անցեղ» են, անառաքինի, երկչոտ, տկար»:

Հազարամյակներ ընդգրկող իր պատմության ընթացքում հայ ժողովուրդը սպառողական հիվանդությամբ չի տառապել: Աշխարհահռչակ են դարերի ընթացքում ստեղծած նրա հոգեւոր եւ նյութական ստեղծագործության արգասիքները: Հնագիտական պեղումներով հաստատվում են հայ եւ օտար սկզբնաղբյուրների վկայությունները Հայաստանում հայ ժողովրդի սեփական ուժերով ստեղծված հարուստ տնտեսության եւ մշակութային արժեքների մասին: Դրանով իսկ Հայաստանը, հանդիսանալով քաղաքակրթության բնօրրան, հին եւ միջնադարյան ժամանակներում մեծ մասնակցություն է ունեցել նաեւ համաշխարհային հոգեւոր եւ նյութական մշակույթի գանձարանի հարստացմանը: Տարբեր դարաշրջանների Հայոց մայրաքաղաքները եւ խոշոր քաղաքները հայ ճարտարապետների եւ շինարարների քրտնաջան աշխատանքի արգասիքն են եղել: Դրանց մեծ մասը հանդիսացել է նաեւ Մետաքսի ճանապարհի կարեւոր առեւտրական կենտրոն: Հայաստանն իր արտադրանքով աշխույժ մասնակցել է միջազգային առեւտրին: Այսօր է, որ տնտեսական եւ քաղաքական ճնշումներով նրան պարտադրվում է սպառողական «արժեքների պաշտամունքի» հոգեբանություն, ինչը պետք է մերժել՝ հենվելով մեր ազգային արժեքների ողջ զինանոցի վրա:

Հոդվածի հեղինակները «կոմպլեմենտարության» «գաղափարը» անհարկի ձեւով վերագրում են Հայոց պատմության ողջ ընթացքին եւ, առանց որեւէ հիմնավորման, այն դնելով Հայոց ազգային ինքնագիտակցության հիմքում, իրականում նենգափոխում են Հայոց ազգային արժեքները: Նրանք, այժմեական մակարդակով գնահատելով Հայոց պատմական անցյալի բոլոր դարաշրջանները, գրում են. *«Խորհրդային տարիները.... իրականում դա մեր ժողովրդի պատմության մեջ միակ ժամանակահատվածն է, երբ մենք հայերս ունեինք գաղափարական հստակ ուղղվածություն եւ հստակ գիտեինք այն նպատակը, որին ծառայում էինք մեր կյանքով, աշխատանքով, գործունեությամբ. դա համաշխարհային կոմունիզմի հաղթանակն էր»:*

Հուսահատ կամ խոր վերլուծություններից զրկված անձինք Հայոց պատմությունը դիտում են միայն որպես կորուստների շարան եւ դրանց մեղքը փնտրում են հայկական ավանդական ասպարեզում: Հայոց պատմության ամբողջ քաղաքական ընթացքը հանգեցնելով «հին հայկական ավանդական կոմպլեմենտարությանը» հեղինակներն անտեսել են Հայոց «սուրբ ծեսերի երկիր» Արատտայի պատմամշակութային կապերը Շումերի (Ք. ծ. ա. III հազարամյակ), Հայասայի ռազմաքաղաքական եւ դիվանագիտական հարաբերությունները Խեթական թագավորության (Ք. ծ. ա. II հազ.), Վանի թագավորության դիմակայումը Ասորեստանի, Երվանդյանների թագավորության հարաբերությունները Աքեմենյանների, Արտաշեսյանների թագավորության ռազմաքաղաքական հարաբերությունները Հռոմի եւ Պարթեւստանի հետ (Ք. ծ. ա. I հազ.):

Հոդվածագիրները Հռոմը եւ Պարթեւստանը, Բյուզանդիան եւ Պարսկաստանը ներկայացրել են որպես «կոմպլեմենտարության օբյեկտներ»: Այսինքն՝ հոդվածագիրները չգիտեն Հայաստանի քաղաքական պատմությունը (ռազմաքաղաքական եւ դիվանագիտական ընդգրկելով նաեւ «ամբողջացուցիչ», բայց ոչ «անհամատեղելին համատեղելու» քաղաքականությունը, ինչպես սխալ թարգմանել եւ հոդվածում ներկայացրել են «կոմպլեմենտարություն» (անգլերեն բառը), որը նաեւ փայլուն ներկայացուցիչներ տված հայ քաղաքական մտքի զարգացման պատմությունն է:

Հոդվածագիրները, շեղվելով հայ ժողովրդի կյանքում քրիստոնեության նշանակության իրական արժեւորումից, իրենց ընթերցողին գլխիվայր են ներկայացրել եկեղեցի եւ աղանդ հասկացությունները. *«21-րդ դարի շեմին մեզնից մի մասը ընտրում է քրիստոնեությունը՝ եհովայի վկա դառնալու կամ այլ ճանապարհով, մի մասը հեթանոսությունը՝ հասարակական խորացող անբարոյականությամբ»:* Քրիստոնեությունը առանց եկեղեցու չի կարող լինել, ուստի ինչպե՞ս կարելի է համարել, որ քրիստոնյա դառնալու ճանապարհն աղանդավորությունն է, որը շեղվել է դեպի եկեղեցի տանող ճանապարհից: Ժամանակակից աղանդները, հատկապես հոդվածում նշվածը, կրոնական շղարշի տակ քայքայիչ աշխատանք են կատարում: Որքան էլ մոլեգնորեն անգիր անեն գրքերը, աղանդի ուղին փակուղի է եւ չի կարող տանել դեպի քրիստոնեական Լույսը:

Դեռեւս V դարի խոշորագույն հայ փիլիսոփա Եզնիկ Կողբացին իր «Եղծ աղանդոց» գրքում գիտականորեն ցույց է տվել աղանդների սնանկությունը: Եվ ինչն է զարմանալին: Եթե միջնադարում աղանդների մի մասը ծագել էր Հայաստանում կամ ընդհանուր քրիստոնեական վեճերից սկիզբ առնելով ներթափանցել դրսից, ապա այժմ բոլոր աղանդներն անխտիր օտարածին են եւ մոլագար կերպով պայքարում են ազգային եկեղեցական եւ ավանդական հոգեմտածողության դեմ՝ սպառնալով նաեւ երկրի անվտանգությանը եւ պաշտպանությանը: Այս հանգամանքը խիստ մտահոգող է ինչպես եկեղեցական, այնպես էլ պետական մակարդակով:

Հոդվածագիրներին, չգիտես ինչու, հանկարծ խիստ անհանգստացրել է Եթովպիական ինքնավար եկեղեցու խնդիրը: Նշեմ, որ նման խնդիր գոյություն չունի, քանի որ 1959 թվականին Ղպտի եկեղեցին վավերացրել է Եթովպական կամ Հաբեշական Ուղղափառ եկեղեցու (որը մինչեւ 1951 թիվը վարչականորեն ենթակա էր Ղպտի Ուղղափառ եկեղեցուն) անկախությունը՝ նրա առաջնորդին բարձրացնելով պատրիարքի աստիճանի: Այժմ Եթովպական Ուղղափառ եկեղեցու պատրիարքն է Աբունա Պաուլոսը (1992-ից՝ 5-րդ պատրիարքը եկեղեցու անկախացումից հետո):

Շարունակությունը՝ էջ 7

ՍՈՒՐԲ ՀՈՎՀԱՆ ՈՍԿԵԲԵՐԱՆ

«Որ անապական Բանին քարոզ կոչեցար բերան
ոսկի. յորմէ աղբիւր կենաց հոսեալ արբուցանելով
քառավտակ բղխմամբ զընդհանուր տիեզերս
մաղթեա Փրկողին զթողութիւն մեղաց մերոց»:

(Շարական)

Ս. Հովհան Ոսկեբերանն այն սակավաթիվ վարդապետներից է, որի ազդեցությունը մեծ է ողջ քրիստոնեական եկեղեցու վրա: Նրա սկզբնավորած մեկնաբանական մեթոդը երկար դարեր խոր ազդեցություն թողեց, իսկ աղոթքներն ու զանազան հոդվածները տեղ գտան տարբեր եկեղեցիների ծիսական մասյաններում: Այս հայրապետի կյանքն ու գործն այնքան ակնառու էին, որ մահից շատ կարճ ժամանակ անց նա դասվեց ընդհանրական եկեղեցու սրբերի շարքը: Ս. Հովհան Ոսկեբերանը Հայ եկեղեցում եւս սիրված ու տոնելի սուրբ է:

Տիեզերական վարդապետ եւ ապաշխարության քարոզիչ սուրբ Հովհան Ոսկեբերանը ծնվել է Անտիոքում մոտ 347 թ.: Հայրը զինվորական էր եւ պատվարժան պաշտոն էր զբաղեցնում: Սակայն Հովհանը դեռ փոքր էր, երբ նա մահացավ, եւ որդու դաստիարակության մեջ դեր չունեցավ: Ամուսնու մահից հետո մայրն իր ողջ կյանքը նվիրեց տղայի դաստիարակությանը: Տասը տարեկանում մայրը նրան ուղարկում է նշանավոր ուսուցիչների մոտ՝ ճարտասանական ու փիլիսոփայական ուսումնասիրությունների համար: Տասնյոթում նա մեկնում է Աթենք՝ կատարելագործվելու վերը նշված ոլորտներում: Ոսկեբերանն իր զարմանալի բնատուր ձիրքով եւ Աստծո՝ ի վերուստ տեսչության հիասքանչ առաջադիմությամբ նույնիսկ գերազանցեց այդ ժամանակի հելլեն եւ քրիստոնյա իմաստուններից շատերին: Ուսումնառությունն ավարտելուց հետո որոշում է իր ողջ կյանքը նվիրել եկեղեցուն եւ առանձնանալ վանքում: Բայց անսալով մոր թախանձանքներին՝ առժամանակ հետաձգում է իր որոշման իրականացումը: Այդ ընթացքում սուրբը խորապես ուսումնասիրում է Աստծո խոսքը եւ ճգնում տանը՝ իբրեւ մենակյաց:

Անտիոքի եպիսկոպոս Մելիտոսը նրան եկեղեցում սաղմոսերգու է ձեռնադրում: Այդտեղ երեք տարի ծառայելուց հետո, երբ մայրը մահանում է, Ոսկեբերանն իր ողջ ունեցվածքը տալիս է կարիքավորներին ու աղքատներին եւ մտնում վանք: Այդ ընթացքում Հովհանը գրում է մեծ թվով գրքեր, որոնք կոչված էին քրիստոնյաներին ուղղելու դեպի ապաշխարության, սրբության կյանք: Սակայն ապաշխարության քարոզչի համար վանքում գտնվելը քիչ էր, ու է՛լ առավել ձգտելով մենության՝ հեռանում է անապատ, ուր գտնում է մի քարանձավ եւ վեց տարի անձնատուր լինում անօրինակ ճգնությունների: Անապատական դժվարին կյանքը խաթարում է նրա առողջությունը ու ծանր հիվանդանում է: Այլեւս չկարողանալով այնտեղ մնալ՝ վերադառնում է Անտիոք: Այդ ամենը կատարվում է Աստծո կամոք, որպեսզի սրբի ջահը լուսավորի ոչ միայն խավար անապատը, այլ նաեւ մարդկանց սրտերը: Անտիոքի պատրիարք Մելիտոսը ջերմորեն է ընդունում սրբին: Երբ վերջինս ապաքինվում է, Մելիտոսը 380 թ. քահանա է ձեռնադրում նրան: Մելիտոսը շուտով վախճանվում է Կ. Պոլսում, եւ Հովհանը, լսելով այդ, հեռանում է վանք, ուր մնում է երեք տարի: Մի քանի տարի անց՝ 386 թ., Անտիոքի նոր պատրիարքը, որը հաջորդել է Մելիտոս պատրիարքին, գիշերային աղոթքներից մեկի ժամանակ տեսիլք է ունենում, որով Աստծո հրեշտակը պատվիրում է վանքից հետ բերել աստվածահաճո Հովհանին ու Բարձրյալին ծառայության կոչել: Շուտով սուրբը դառնում է Անտիոքի լավագույն քարոզիչներից մեկը: Ի դեպ, տիեզերական վարդապետի քարոզներն իրենց բարդության պատճառով, հատկապես սկզբնական շրջանում, հազվադեպ էին դառնում հասկանալի ու հասանելի ժողովրդին:

397 թ. վախճանվում է Կ. Պոլսի պատրիարքը: Երկար ժամանակ չեն կարողանում նրան հաջորդող գտնել եւ շուտով կայսրի մոտ հիշատակում են Հովհանին: Կայսրն անմիջապես Հովհանին նշանակում է Կ. Պոլսի պատրիարք: Քաջ հովվի պես արի հոգով Ոսկեբերանը սկսում է հոգալ իր հոտի բոլոր անդամների մասին, նույնիսկ համարձակվում է կայսրին եւ կայսրուհուն հորդորել գթառատ եւ ներողամիտ լինել: Ոսկեբերանի փոխանորդ Թեոփիլեն կամենում է գահընկեց անել Ոսկեբերանին եւ ինքը դառնալ պատրիարք: Այդ պատճառով նա սուտ լուրեր է տարածում Հովհանի մասին, որպեսզի նրա դեմ գրգռի իր իսկ հոտի ատելությունը: Շուտով Թեոփիլեն հզոր գործակից է ունենում՝ հանձին թագուհի Եվդոքսիայի: Թագուհին խաբեությամբ յուրացրել էր մի այրի կնոջ հողամասը, որի համար սուրբը նախատել էր թագուհուն: Ահա թագուհին այս պատճառով թշնամացել էր սրբի հետ: Հովհանի աթոռազրկվելը կազմակերպելու համար՝ Թեոփիլեն մեկնում է Քաղկեդոն եւ ժողով կազմակերպում, որով ցանկանում էր դատապարտել սուրբ հայրապետին: Այդ ժամանակ արդեն նրա դեմ հալածանք է սկսվում եւ պատճառ դառնում բազմիցս աքսորվելու: Վերջինս, աքսորավայր չհասած, ծանր հիվանդանում եւ վախճանվում է 407 թ.: Նույնիսկ վերջին պահին նրա շուրթերը փառաբանում էին Աստծուն՝ ասելով. «Փա՜ռք Քեզ, Աստուա՛ծ, փա՜ռք Քեզ յաղագս ամենայնի, Տէ՛ր, փա՜ռք Քեզ»: Աճյունն ամփոփվում է Ս. Բասիլիս եպիսկոպոսի շիրիմի կողքին:

Ս. Հովհան Ոսկեբերանի կյանքը մեզ համար պետք է օրինակ լինի ծառայելու Բարձրյալին սրբությամբ, խոսելու ճշմարտությունը, նույնիսկ եթե այն ծանր լինի ու պատճառ դառնա մեր՝ նորօրյա առաքյալներիս չարչարանքների ու հալածանքների համար: Այդ ժամանակ մեր շուրթերը հավերժական փականքներով պետք է փակվեն՝ Աստծուն սաղմոսելով, մեր բերանն Աստծուն փառաբանություն պիտի արտասանի այն խոսքերով, ինչ ասաց տիեզերական վարդապետը, եւ միայն դրանից հետո հանգչենք՝ տալով մեր հարազատներին հույս, որ մեր հոգիները կարժանանան «երկնային պսակաց» ու կհանգստանան Աստծո գրկում՝ Հովհան Ոսկեբերան հայրապետի եւ այլ սրբերի հետ:

Խոսքս պատշաճ է ավարտել սուրբ հայրապետի հետեւյալ պատգամով. «Ո՛չ թե մարմնի կեցվածքով եւ միաձայն խոսքերով, այլ կամավոր հոժարությամբ աղոթք մատուցանենք: Ոչ թե հանդուգն աղաղակով եւ ի ցույց մարդկանց, այլ հեզությամբ ու հանդարտությամբ, մտքերի սրջանքով ու մեղմ արտասուքով խորքում սիրտն արթնացնել»:

Աշոտ սրկ. ՄԻՐԶՈՅԱՆ
Սեւանի Վազգենյան հոգեւոր դպրանոցի Բ լսարանի սան

ԱԶԳԱՅԻՆ ԻՆՔՆԱԳԻՏԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅԱՆ ԽԵՂԱԹՅՈՒՐՈՒՄԸ «ԿՈՄՊԼԵՄԵՆՏԱՐԻԶՄՈՎ»

Սկիզբը՝ էջ 6

Հոդվածագիրները, մեղադրականներ հնչեցնելով երջանկահիշատակ Վազգեն Ա Ամենայն Հայոց Հայրապետի հասցեին եւ միաժամանակ անտեսելով ժամանակի քաղաքական անբարենպաստ պայմանները, շեշտը դրել են իրենց իսկ համար անհասկանալի մոնոֆիզիտական դավանաբանական ընդհանրության վրա: Օգտվելով միայն օտար աղբյուրներից (դրա լավագույն ապացույցը նաեւ հայեցի «ղպտի» բառի փոխարեն ռուսերենից վերցված «կոպտ» բառի գործածությունն է)՝ չեն էլ հասկացել, որ ամբողջովին սխալ են ներկայացրել հայոց դավանանքը:

Եթե նրանք պատկերացում ունենային Հայ եկեղեցու՝ Նիկիայի Առաջին Տիեզերական ժողովի ընդունած Հավատո Հանգանակի հիման վրա կյուրեղյան-եփեսոսյան դավանության դիրքերից ալեքսանդրյան վարդապետության ընկալման, ինչպես նաեւ եվտիքեսականության նկատմամբ Հայ Առաքելական եկեղեցու դիրքորոշման մասին, ապա կաշխատեին համեստորեն լռել աստվածաբանության բնագավառում իրենց, մեղմ ասած, անտեղյակությունը չցուցաբերելու համար: Ավելին, անտեղյակ են նաեւ Հայ Առաքելական եկեղեցու դավանաբանության՝ Քրիստոսի բնության մասին փայլուն ձեւակերպմանը, որն արտահայտել է Հովհան Մայրագոմեցին. «... *Քանզի ինչպես որ կատարյալ Աստված գիտենք Հորը եւ կատարյալ Աստված՝ Որդուն, եւ կատարյալ Աստված՝ Սուրբ Հոգուն, երեք Աստված չենք հավակնում ասել, այլ մեկ, այդպես էլ կատարյալ Աստված եւ կատարյալ մարդ գիտենք Քրիստոսին, բայց երկու անձ եւ երկու բնություն չենք ասում, այլ մեկ անձ եւ մեկ բնություն... Որովհետեւ ամբողջովին Աստված է, ամբողջովին Արարիչ, ամբողջովին Տեր, ամբողջովին անեղ, ամբողջովին անապական, ամենագետ է, հոգեղեն եւ անմեղ»* (Կնիք Հաւատոյ Ընդհանուր Սուրբ եկեղեցւոյ, Անթիլիաս-Լիբանան, 1998,145-146):

Համեստությունը եւ խոնարհությունը իմաստունների հոգու զարդն են, իսկ տգետներին մնում է պճնվել սիրամարգերի նման եւ հրճվել սեփական փետուրներով:

Հոդվածագիրները, լրիվ անտեղյակ «Կնիք Հաւատոյ», «Կանոնագիրք Հայոց» երկերից եւ աստվածաբանական-փիլիսոփայական հարուստ գրականությունից, արհամարհական ձեւով խոսում են Հայ Առաքելական եկեղեցու մասին, իբրեւ թե՝ *«20-րդ դարամիջին անակնկալ պարզվեց, որ մեր եկեղեցին իր ներսում անգամ մինչեւ վերջ չի պարզել իր բնույթն ու էությունը: Ի՞նչ է իրենից, ի վերջո, ներկայացնում մեր եկեղեցին՝ քրիստոնեակա՞ն-կրոնական կազմակերպություն, թե՞ հայ ազգային պատմամշակութային արժեքներ կրող: Ո՞ւմ ժառանգորդն է մեր եկեղեցին՝ Հայկ Նահապետի՞, թե՞ Հիսուս Քրիստոսի, թե՞ երկուսինը միաժամանակ: Որքան էլ տարօրինակ թվա, այս հարցը դրված է հայ եկեղեցու գաղափարաբանության մեջ, միեւնույն ժամանակ, սակայն, դրան վերջնական պատասխան չի տրված»*: Ի դեպ, այս բոլոր հարցերը ոչ թե Հայ Առաքելական եկեղեցու առջեւ են ծառացած, այլ հենց հեղինակների բորբոքված հետաքրքրասիրությունից են բխում: Իսկ եթե նրանք, իրոք, ցանկանային պատասխաններ ստանալ, կարող էին դիմել ՀՀ ԳԱԱ Պատմության ինստիտուտ, ուր գիտական հասուն խումբ ուսումնասիրում է հայ հեթանոսական եւ քրիստոնեական դարաշրջանների հոգեւոր ժառանգականության խնդիրները:

Սուրբ Վարդանանքից 1551 տարի անց առնվազն անպատշաճ է, եթե ոչ՝ բարոյապես հանցավոր, գրել, թե Մայր Աթոռը *«չի կարողանում կողմնորոշվել, թե որ արժեքներն են իր համար առաջնային՝ քրիստոնեակա՞ն, թե՞ ազգային: Այս մասին վկայում են իրենք՝ հոգեւորականները, ամեն քայլափոխի...»*, եւ որպես օրինակ մեջբերում Գարեգին Բ Վեհափառ Հայրապետի ծննդյան օրվա կապակցությամբ «Քրիստոնյա Հայաստան» թերթում տպագրված բարեմաղթանքից մի նախադասություն. *«Ծննդյան օրն առիթ ունենալով՝ կամենում ենք Ձեզ՝ ոչ միայն որպես Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ եկեղեցու՝ Աստծո կամքով ու ազգընտիր հովվապետի, Հիսուս Քրիստոսի նվիրյալ ու ողջախոհ ծառայի, այլեւ որպես Հայկ Նահապետի արժանավոր ժառանգորդի, ցանկանալ արեւշատություն...»* եւ ապա զարգացնում. *«Այս արտահայտության զավեշտը ընկալելու համար միայն բավական է հիշել, որ Հայկ Նահապետը գլխավորում էր հայ չաստվածությունների հեթանոսական պանթեոնը՝ Արամազդից առաջ.... Իր ողջ կեցվածքով ու գաղափարաբանությամբ Հայ առաքելական եկեղեցին փորձում է ապացուցել, որ Վեհափառ հայրապետը թե՝ Քրիստոսի ծառան է եւ թե Հայկ Նահապետի ժառանգորդը: Ասել է, թե՝ Առաքելական եկեղեցին շարունակում է անհամատեղելին համատեղելու իր ճիգերը: Իսկ այդ նույն ժամանակ Մայր Հայաստանի փողոցները լցվում են Եհովայի վկաներով եւ հեթանոսներով»*:

Նախ հոդվածագիրները, եթե Հայոց պատմություն են անցել դպրոցում, պետք է տեղյակ լինեին, որ հոգեւոր-մշակութային առումով քրիստոնեությունն ազգային հողի վրա էր դրվել դեռեւս IV դարում ս. Գրիգոր Լուսավորչի եւ ս. Տրդատ Մեծի եւ V դարում ս. Մեսրոպ Մաշտոցի եւ ս. Սահակ Պարթեւի ու նրանց աշակերտների ջանքերով:

Հեթանոսությունը հասարակական անբարոյականացման խորացման հետ կապելը, ինչպես նաեւ այդպիսի ձեւակերպմամբ Հայկ Նահապետին «հայ չաստվածությունների հեթանոսական պանթեոնի» գլուխը համարելը եւ ընդհանրապես ամբողջ հոդվածի բովանդակությունը ցույց են տալիս, որ հոդվածագիրների համար ոչ մի տարբերություն չկա Հայոց ո՛չ նախաքրիստոնեական՝ հեթանոսական եւ ո՛չ էլ քրիստոնեական դարաշրջանների նկատմամբ:

Շարունակությունը՝ էջ 8

ԱԶԳԱՅԻՆ ԻՆՔՆԱԳԻՏԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅԱՆ ԽԵՂԱԹՅՈՒՐՈՒՄԸ «ԿՈՄՊԼԵՄԵՆՏԱՐԻԶՄՈՎ»

Սկիզբը՝ էջ 7

Հայ հեթանոսությունը եւ քրիստոնեությունը լուսապաշտության առումով մեկը մյուսի շարունակությունն են հանդիսանում: Ուստի, պետք է հստակ տարբերակել մեր օրերում այսպես չարչրկվող հեթանոսություն հասկացության իմաստները՝ նախաքրիստոնեական եւ քրիստոնեական դարաշրջանների կտրվածքով:

«Հեթանոս» բառի հիմքում հունարեն «էթնոս» (ազգ, ցեղ, ժողովուրդ) բառն է, «որ ոչն էր երբեմն յազգէ հրէից, կամ այժմ չէ յազգէ քրիստոնէից, օտարազգի, այլազգի, եւ այլակրօն, անհաւատ, բարբարոս» (Նոր Բառգիրք Հայկազեան լեզուի, հ. Բ, Վենետիկ, 1837, Երեւան, 1981, էջ 80): Աստվածաշնչում էլ այն հիմնականում օգտագործված է այլազգի, օտարազգի, ոչ հրեաներ նշանակությամբ, այլ ոչ թե անհավատ իմաստով:

Ի դեպ, ի տարբերություն նախաքրիստոնեական դարաշրջանի այլ հեթանոսական միջավայրերի, հայ հեթանոսության մեջ երկակիություն չի եղել, այսինքն՝ չարն ու բարին հավասարազոր արարչական հասկանիշ չեն ունեցել: Հայոց մեջ բարին միշտ հաղթել է չարին, որը մարմնավորել է խավարի՝ օտար ուժերը: Այդ արգասիք էր հայ ազգի Հայկական լեռնաշխարհի բնիկ ժողովուրդը լինելուն:

Այսպիսով՝ «հեթանոս» բառին պատմական տարբեր դարաշրջաններում տարբեր իմաստ է տրվել, եւ այս փաստի անտեսումը կարող է հոգեզրկել եւ հոգեբանորեն հայրենազրկել հազարամյակների խորքից եկող հայ ժողովրդի պատմությունը: Եվ պետք է հիշել, որ միայն նախաքրիստոնեական առումով հեթանոսական աստլով կարող ենք հասկանալ որպես ազգային: Այսօր այդ անունով հափշտակվելն ու խմբավորվելը փակուղի է տանում, քանզի միջնադարից սկսած՝ այն վերաիմաստավորվել է:

Հայկը հաղթում է Բելին եւ Հայոց երկիրը շենացնելուց հետո մահանում զառամյալ հասակում: Հայկից սերող Հայկազունները Հայոց հնագույն արքայատոհմերի գլուխն են:

...ին կանգնած Հայաստանում: Նրանք սրբազան կերտով պահպանել են հոգեւոր Լույսի խորհրդապաշտված վկայության՝ դրախտի, Նոյի տապանի եւ հավիտենական Ուխտի ժառանգորդ Հայոց աշխարհի սրբությունը օտար ոսոխի հարձակումներից եւ կռապաշտության պարտադրումից: Հայոց հեթանոսական՝ ազգային հավատքի լուսապաշտության հետ կապող հոգեւոր սյուներից էր նախնիների («առաջինների») պաշտամունքը:

Մովսես Խորենացին բարձր էր գնահատում Հայկազունների դարաշրջանը. *«Արդ՝ այժմ անցնեմ մեր այրերի թվարկմանը, մանավանդ թագավորների, մինչեւ Պարթեւների տերության [ժամանակները]: Քանզի մեր թագավորներից այս այրերն են ինձ սիրելի՝ որպես բնիկներ, իմ արյան վտակներ եւ ճշմարիտ հարազատներ: Եվ ինձ համար ցանկալի կլիներ, որ Փրկիչն այդ ժամանակ գար ու ինձ գտներ, եւ նրանց ժամանակներում աշխարհ գայի, նրանց տերությամբ ուրախանայի եւ ներկա վտանգներից փրկվեի»* (Մովսես Խորենացի. Պատմութիւն Հայոց, Երեւան, 1991, էջ 66-67): Հավատի զորագլուխ Հիսուս Քրիստոսի աշակերտների՝ ս. Թադեոսի եւ ս. Բարթողիմեոսի առաքելական քարոզությունը Հայաստանում ընձյուղվում էր հավատի վկայության լուսեղեն ակունքներից: Հայ հեթանոսական-ազգային տաճարները, ինչպես ներկայացրել է Մովսես Խորենացին, «անիշխանության ժամանակ» (պարսից արքայատոհմի՝ Հայոց գահին III դ. 70-80-ական թթ.՝ 26 տարիների ընթացքում) քանդել են պարսից մազդեզական մոգերը, դրանց տեղերում անվանական կրակատներ՝ ատրուշաններ հիմնելով, այլ ոչ թե ս. Գրիգոր Լուսավորիչը, ինչպես միահյուսելով իրադարձությունները՝ ներկայացրել է Ագաթանգեղոսը: Ս. Գրիգորը մազդեզականության պղծությունից մաքրեց ազգային տաճարների հիմքերը եւ դրանց վրա կանգնեցրեց քրիստոնեական սրբություններ: Ս. Էջմիածնի հիմքում գտնված ազգային տաճարի հիմքերը դրա վկայությունն են:

Հիշենք *«Հեթանոսները.... հասան արդարության, այն արդարության, որ հավատից է»* (Հռոմ. Թ 30):

Մովսես Խորենացին Հայկական լեռնաշխարհի (Արարատյան լեռներ) սրբությամբ հոգելցված Նոյի ժառանգներից է համարել Հայկ Նահապետին: Էթնո-հոգեւոր իմաստով Նոյի որդին՝ Հաբեթը, իրենով մարմնավորում է հնդեվրոպական լեզվական ընդհանրության նախահորը: Հայաստանը, այսպիսի պատմա-հոգեւոր-ավանդական տոհմաբանության լույսի տակ, հայրենանվեր գործերով շենացնող յուրաքանչյուր հայորդի կարող է համարվել Հայկի արժանավոր ժառանգորդ: Ընդ որում՝ նման ընկալմամբ Հայոց կաթողիկոսին՝ նրա ծննդյան օրվա առթիվ դրվատանքի խոսք ասելը ավելի շատ պարտավորեցնող է, քան փառաբանող: Հայոց կաթողիկոսին՝ ոչ միայն որպես Հիսուս Քրիստոսի նվիրյալ ու ողջախոհ ծառա, այլեւ Հայկ Նահապետի արժանավոր ժառանգորդ համարելը բխում է Հայոց աշխարհում նախնիների փառքով եւ քրիստոնեական հավատով լուսափառված ճշմարիտ աստվածպաշտության հաստատությունից: Ընդ որում՝ դա վերաբերում է հայ ժողովրդին անմնացորդ նվիրված Հայոց կաթողիկոսությանը, որը սկսած ս. Գրիգոր Լուսավորչի ժամանակներից, հոգեւոր-հավատքային իմաստով, ընդգրկում է Հայաստանի Հանրապետության, Արցախի, Սփյուռքի, ինչպես նաեւ Արեւմտյան Հայաստանի պատմական թեմերը:

Հայոց ավելի քան հինգհազարամյա հոգեւոր հեթանոսական-ազգային (երկակիությունից զերծ) եւ քրիստոնեական դարաշրջանները Հայոց ազատատենչ ոգու մարմնավորումն են: Հայ Առաքելական եկեղեցին, որի նվիրյալ սրբերից են ս. Վարդանանք, ժառանգորդն է աստվածաշնչյան Արարատի լեռներում վկայված եւ Հիսուս Քրիստոսի արյամբ (Գեղարդի խորհրդանիշը) նորոգված հոգեւոր Լույսի եւ Հայկազունների ճշմարիտ աստվածպաշտությամբ խորհրդապաշտված հայրենապաշտության: Միահյուսելով Հայոց հոգեւոր դարաշրջանները՝ Գարեգին Նժդեհն ուսուցանել է. *«Հեթանոս հայու քաջությունը չսպառեցավ նաեւ քրիստոնեական Հայաստանում: Սխրագործելու իր տենչանքին զուգահեռ դա ընդունեց արտահայտության մի նոր ձեւ եւս՝ նահատակությունը կամավոր, որն իր խորքի մեջ ոչ այլ ինչ է, բայց եթե գիտակցական մահվամբ քաջաբար անմահանալու ձգտում... «Առանց Վարդանի եւ Մամիկոնյանց կարելի չէր երբեք, որ Հայաստան փրկվի», - ասում է Հայոց պատմությունը՝ մի ճշմարտություն, որ ամենայն վճռականությամբ կարելի է կրկնել եւ այսօր»:*

Էդուարդ ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ
Պատմ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

ԱՐՄԱՎԻՐԻ ԹԵՄՈՒՄ

Քրիստոնեական մշակութային դաստիարակության կենտրոն դպրոցում

Դեռեւս այս տարվա հուլիսի սկզբին, եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի Կլոր սեղանի հայաստանյան գրասենյակի հովանավորությամբ, Արմավիր քաղաքում սկիզբ առավ մի գեղեցիկ եւ հիրավի շատ օգտակար նախաձեռնություն. քաղաքի թիվ 8 դպրոցում սկսեց գործել Քրիստոնեական մշակութային դաստիարակության կենտրոնը՝ իր մեջ ամփոփելով ուսուցողական չորս՝ մանրանկարչության, ասեղնագործության, երգի, ասմունքի խմբակներ:

Ամռանը, մանավանդ որ Արմավիր քաղաքում երեխաների համար չկան հանգստի որեւէ անկյուն, զբոսանքի եւ զբաղմունքի վայր, երեխաների օրն անցնում է շենքերի անբարեկարգ բակերում կամ ուղղակի փողոցում, շաբաթվա մեջ մի քանի օր պարապմունքներին հաճախելը, ստացած հանձնարարությունները կատարելը ոչ միայն երեխային կտրում են փողոցից, այլեւ նրանց տալիս են որոշակի գիտելիքներ եւ հմտություններ:

Եվ ահա եկավ օրը, երբ կենտրոնը պիտի հանդես գար իր կատարած աշխատանքներով:

Հոկտեմբերի 23-ին մարդաշատ էին քաղաքի թիվ 5 միջն. դպրոցի դահլիճն ու նախասրահը:

Կարմիր ժապավենը կտրելուց հետո հանդիսության մասնակիցները հաղորդակից եղան երեխաների գողտրիկ աշխատանքներին: Մի կողմում մանրանկարչության խմբակի սաների ավետարանական թեմաներով հրաշալի մանրանկարներն էին, իսկ մյուս կողմում՝ փոքրիկ աղջիկների փափլիկ մատների շարժումով շունչ առած ասեղնագործ թաշկինակներն ու սփռոցները՝ բազմերանգ զարդանախշերով: Թե՛ ծնողների, թե՛ հյուրերի համար այս աշխատանքներն իսկապես անակնկալ էին:

Կենտրոնի սաներին էին միացել նաեւ թիվ 5 միջն. դպրոցում գործող եւ Արմավիրի թեմի կողմից հովանավորվող փայտամշակման խմբակի սաները՝ իրենց աշխատանքներով: Փայտաքանդակ խաչքարերի կողքին ցուցադրված էր նաեւ փայտի վրա դրվագված՝ հայոց զարդանախշ այբուբենը, որը մեծ հիացմունք պատճառեց ներկաներին:

Ցուցահանդեսը դիտելուց հետո բոլորն անցան դահլիճ, որտեղ հանդիպեցին մի նոր անակնկալի. բեմ բարձրացող փոքրիկները, կարծես, աղավնիներ, թիթեռներ ու ծաղիկներ լինեին:

Տերունական աղոթքից հետո սկսվեց երգի ու ասմունքի խմբակների սաների ելույթը: Մանուկները կատարեցին մի քանի հատվածներ Ս. Պատարագից, Ա. Բոբիկյանի բազմաձայնած «Ո՞ւր ես, մա՛յր իմ», «Եկեղեցին հայկական», Տ. Մանսուրյանի «Խուտուտ-մուտուս» եւ այլ երգեր: Հնչեցին Ն. Շնորհալու «Առավոտ լուսո», Ասողիկ եպիսկոպոսի «Հարուցյալ Փրկիչ», «Ահա մսուրը Սուրբ Բեթղեհեմի», Հ. Սահյանի «Հայաստան» եւ այլ բանաստեղծություններ:

Հետաքրքիր ու զվարճալի էր հատկապես «Հայկական առածանի» բաժինը, որտեղ երեխաները շատ գեղեցիկ մատուցեցին հայկական առածներից ու ասացվածքներից կազմված ընտրանին:

Համերգին իրենց մասնակցությունը բերեցին նաեւ Արմավիրի երիտասարդաց միության մի քանի շնորհալի անդամներ:

Ուրախ էին երեխաները, գոհ էր հանդիսատեսը: Շնորհալի մանուկներին իր օրհնությունն էր բերել Արմավիրի թեմի առաջնորդ տեր Սիոն եպս. Ադամյանը, որն իր ուրախությունն ու գոհունակությունը հայտնեց կատարված աշխատանքների համար: Շնորհավորանքի ու շնորհակալության խոսք ասաց նաեւ Քրիստոնեական մշակութային դաստիարակության կենտրոնի պատասխանատու տեր Ստեփանոս քհն. Մելիքյանը:

Երեխաների կողմից իրենց հովանավորներին, հանձին միջոցառմանը ներկա գտնվող եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի Կլոր սեղանի հայաստանյան գրասենյակի մշակութային բաժնի պատասխանատու Ծովինար Ղազարյանի, շնորհակալական խոսք ասացին կենտրոնի ուսուցիչները՝ բարձր գնահատելով այն հանգամանքը, որ ամռան ընթացքում 60-ից ավելի երեխաներ իրենց օրն անցկացրին իմաստավորված ու նպատակային:

Շնորհակալության են արժանի նաեւ դպրոցի տնօրեն տիկին Զեմֆիրա Մարդոյանը եւ թիվ 5 դպրոցի տնօրեն տիկին Միլենա Դավթյանը, որոնց հյուրընկալ դռները միշտ բաց են Արմավիրի թեմի առջեւ եւ որոնք իրենց նպաստն ու աջակցությունն են բերում թեմի այն բոլոր գործերին, ինչն առնչվում է մանուկների հետ:

Քրիստոնեական մշակութային դաստիարակության կենտրոնի աշխատանքները շարունակվում են:

Սվետա ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ
Արմավիրի ՔԴԿ-ի ուսուցիչ

Ուխտագնացություն

Մենք՝ հայերս, ունենք մեր ինքնաճանաչման հանգրվանը՝ Հայ Առաքելական եկեղեցին, որտեղ գնում ենք Բարձրյալի՝ Աստծո առաջնորդությամբ եւ ամենայն հավատքով:

Հավատքն է, որ մեզ մինչեւ օրս հայ է պահում, եթե ոչ, ապա մենք վաղուց ձուլված կլինեինք այլ ազգերին եւ կորցրած՝ ազգային դիմագիծը:

Բոլոր ժամանակներում էլ եղել են տարբեր մտածողության տեր մարդիկ, եւ նման մարդկանց մեջ միշտ էլ եղել են անհատներ, ովքեր անտարբեր չեն եղել հոգեւոր եւ ազգային արժեքների հանդեպ: Մեր օրերում եւս քիչ չեն նվիրյալները, որոնք ապրում են աստվածահաճո գործերով, իրենց ներդրումներով նպաստում մեր մատաղ սերնդի հոգեւոր, բարոյական կերպվածքի, գեղագիտական ճաշակի զարգացմանը:

Սույն թվականի հոկտեմբերի 3-ից Արմավիրի թեմի Մեծամոր քաղաքի Սուրբ Ղազար եկեղեցում գործում է կրթադաստիարակության կենտրոն, որը հիմնադրվել է Արմավիրի թեմի առաջնորդ տեր Սիոն եպս. Ադամյանի եւ «Թուֆենկյան հիմնադրամի»՝ «Մենք պարտավոր ենք ապրել» ծրագրի աշխատակազմի ջանքերով:

Շուրջ 40 սաներ, մասնակցելով կենտրոնում անցկացվող Հայ եկեղեցու պատմության, եկեղեցական երաժշտության եւ քրիստոնեական դասերին, սերտում եւ գնահատում են մեր պատմության վկաների՝ հինավուրց տաճարների արժեքը:

Հասկանալով մեր սրբությունների զորությունը՝ կենտրոնի սաներն ուխտ արեցին իրագործել ցանկալին՝ գնալ որեւէ սրբավայր: Այդպես էլ եղավ: Նրանք, հոգեւոր հայրերի եւ ուսուցիչների առաջնորդությամբ, հոկտեմբերի 16-ին մեկնեցին Խոր Վիրապ: Ուխտի կատարումը հաստատվեց նրանց աղոթքով եւ հոգեւոր հայրերի օրհնությամբ: Սրբավայրի զորությունը ստանալով՝ նրանք վերադարձան:

Սակայն մի ուղեւորություն էլ կար:

Հոկտեմբերի 17-ին Երեւան քաղաքում նշվեց «Սուրբ Սահակ - սուրբ Մեսրոպ» կրթական կենտրոնի ծննդյան տարեդարձը: Մասնակից լինելով այդ գեղեցիկ, հանդիսավոր արարողությանը՝ Սուրբ Ղազարի կրթական կենտրոնի սաներն իրենց ելույթով շնորհավորեցին տարելիցը եւ երախտիքի խոսքեր ուղղեցին կենտրոնի հիմնադիրներին:

Յուրաքանչյուր սան յուրովի հետաքրքրությամբ ու սիրով է հաճախում կենտրոն, ճանաչում մեր ինքնությունը, սերտում մեր պատմություն: Իսկ սա արդեն խոսում է այն մասին, որ դարեր շարունակ դժվարություններ կրած ու խոնարհված Հայոց եկեղեցին վերազարթոնք է ապրում:

Մենք պետք է աղոթենք ամենազոր Աստծուն, որ ամենքիս զորացնի մեր հավատքի մեջ, եւ Նրա զորությամբ առաջնորդենք եւ կրթենք մեր սերունդներին՝ քրիստոնեական բարոյականության բարձր սկզբունքներով:

ԱՐՄԱՎԻՐԻ ԹԵՄԻ ՄԱՄԼՈ ԴԻՎԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆՅԱ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
Կրոնական, մշակութային, լրատվական երկշաբաթաթերթ
Հիմնադիր՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին
Հրատարակիչ՝ Ս. Էջմիածնի Քրիստոնեական դաստիարակության կենտրոն
Գլխավոր խմբագիր՝ Աստղիկ Ստամբոլցյան
Գրանցման վկայական՝ 624
Խմբագրության հասցեն՝ ք. Վաղարշապատ, ՔԴԿ
հեռախոս՝ (0+31) 56780, 54510
Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի տպարան
Ստոր. է տպագր. 1. 11. 2002 թ.
Տպաքանակը՝ 2500 **Գինը՝ 50 դրամ**